

KONKURSFÖRVALTARENS GRANSKNING AV EKOBROTT – STYRS RESULTATET AV AMBITIONSNIVÅN?

Magisteruppsats i Företagsekonomi

Anna Lantoft
Victoria Larsson

VT 2008:MF17

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR DATA- OCH AFFÄRSVETENSKAP

Svensk titel: Konkursförvaltarens granskning av ekobrott – styrs resultatet av ambitionsnivån?

Engelsk titel: The Bankruptcy Administrators Review – What Effect the Result?

Utgivningsår: 2008

Författare: Anna Lantoft och Victoria Larsson

Handledare: Arne Söderbom

Abstract

This essay concern economic crimes; more specific we will be discussing economic crimes that are committed during bankruptcy and discovered by the bankruptcy administrator. According to Swedish law the administrator should after bankruptcy review the business and see if any crime has been committed. If the administrator suspects that crime has been committed he or she must report this to a prosecutor.

According to the Swedish National Council for crime Prevention (Brottsförebyggande rådet, BRÅ), there exists a variation in the reports from the different bankruptcy administrators. Some administrators carry out a more extensive review while others are much more restricted. BRÅ says that there is an advantage if the report is of good quality, because it is then easier for he prosecutor to work faster and to get a good result. After reading this we asked the following questions:

1. How does it vary between how different bankruptcy administrators review and report suspected crimes.
2. Does this variation affect the result and if so, how?

We aim to describe how the reviews can vary between the administrators and what the result of the variation lead to in case of prosecution.

This essay is written from a hermeneutical approach. This because we wish to get a deeper understanding about the problem described above. We will try to achieve this by conducting few but more deep interviews. The empiric material has been collected from interviews with bankruptcy administrators from five different bureaus and a prosecutor from The Swedish National Economic Crimes Bureau (Ekobrottsmyndigheten, EBM). The majority of these interviews have been personal, but in two cases we have done it by telephone.

The conclusion of our essay is that there is not, in opposite to what BRÅ says, a big different in the reviewing, since all the administrators we have talked to seem to spend the same amount of time reviewing. But we do see a difference between the reports, some are standardised while others are written more freely written which therefore lead to a variation. We also came to the conclusion that there would be more prosecutions if all the reports ha a good quality.

Keywords: economic crimes, economic crimes related to bankruptcy, bankruptcy administrators.

Sammanfattning

Denna rapport berör ekonomisk brottslighet, vilket kan sägas vara brott som begås i samband med näringsverksamhet i syfte att uppnå ekonomisk vinning. Exempel på sådana brott är bokföringsbrott och olika typer av skattebrott. Närmare bestämt har vi inriktat oss på den ekobrottsgranskning som sker vid konkurser. Enligt lag har en konkursförvaltare nämligen i uppgift att granska om det finns misstanke om brott, exempelvis genom att se över de affärshändelser som skett före en konkurs. Om brottsmisstanke finns har förvaltaren även en skyldighet att anmäla detta till en åklagare.

Enligt Brottsförebyggande rådet, BRÅ, finns en stor variation i de anmälningar som inkommer från olika konkursförvaltare. Vissa förvaltare genomför mycket omfattande utredningar, medan andra lämnar in anmälningar som är betydligt mer kortfattade. Enligt BRÅ är det en fördel om anmälningarna är av god kvalitet, eftersom det underlättar för åklagaren att bedriva en snabb utredning som dessutom ger ett bra resultat. Mot denna bakgrund har vi valt att undersöka följande forskningsfrågor:

1. På vilket sätt skiljer det sig mellan olika konkursförvaltares sätt att granska och anmäla misstanke om ekonomisk brottslighet?
2. Påverkar denna skillnad det slutliga resultatet och i sådana fall hur?

Syftet är att beskriva hur granskning av ekobrottsmisstankar skiljer sig åt bland olika konkursförvaltare och vad denna skillnad ger för resultat vad gäller åtal.

Uppsatsen är skriven utifrån ett hermeneutiskt synsätt och med en kvalitativ ansats. Skälet till det är att vi önskat få en djupare förståelse för den problematik som beskrivs ovan, genom att utföra djupa intervjuer med ett fåtal respondenter. För att dra slutsatser har vi tillämpat en induktiv ansats, detta då vi främst valt att utgå från empiriskt material i syfte att generera ny kunskap. Det empiriska materialet har insamlats genom totalt fem intervjuer med olika konkursförvaltare och konkurshandläggare samt en ekoåklagare från Ekobrottsmyndigheten, EBM. Majoriteten av dessa har ägt rum genom personliga intervjuer, men i två fall har vi genomfört telefonintervjuer.

Slutsatsen av vår undersökning är att det inte tycks finnas så stora skillnader i granskningsarbetet som BRÅ vill påstå. Alla respondenter verkar lägga ned ungefär lika mycket tid på granskning och genomför dessutom liknande utredningar. Vad gäller anmälningarna råder däremot en viss skillnad, då vissa anmälningar är standardiserade medan andra är fritt skrivna vilket därmed ger utrymme för en viss variation. En annan slutsats vi kommit fram till är att det skulle bli fler åtal om alla anmälningar upprätthöll en god kvalitet.

Nyckelord: ekonomisk brottslighet, konkursrelaterad brottslighet, konkursförvaltare.

Förkortningslista

<i>BRÅ</i>	Brottsförebyggande rådet
<i>EBM</i>	Ekobrottsmyndigheten
<i>Ekobrott</i>	Ekonomiska brott
<i>Förvaltare</i>	Konkursförvaltare
<i>Granskning</i>	Ekobrottsgranskning
<i>KFM</i>	Kronofogdemyndigheten
<i>Konkursbrott</i>	Konkursrelaterade brott
<i>TSM</i>	Tillsynsmyndigheten

Definitionslista

Ett flertal av orden nedan förklaras löpande i rapporten eller som fotnot. Trots detta har vi valt att använda en definitionslista, för att underlätta för läsaren då många av orden även återkommer vid andra tillfällen i rapporten. Definitionerna är hämtade från en ordlista som finns på Jurekas hemsida (www.jureka.se) om inte annat uppges.

Ackord – En ekonomisk överenskommelse mellan gäldenär och fordringsägare om att endast återbetala viss del av fordran.

Borgenär – Fordringsägare eller långgivare.

Borgenärsintresse – Vid en konkurs skall förvaltaren verka för borgenärernas intressen, vilket bland annat innebär att konkursboet skall avvecklas på ett snabbt och förmånligt sätt (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 20).

Bulvan – Person som betalas för att endast ge sken av att ha en funktion i ett företag (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 36).

Företagsbot – Då en fysisk person ställts till svars för brott kan även företaget dömas att betala en bot som komplement eller alternativ till denna dom.

Gäldenär – Fysisk eller juridisk person som har en skuld till en borgenär.

Konkurs – Den skuldsattes tillgångar tas om hand av en konkursförvaltare för att sedan användas för att betala tillbaka dennes skulder.

Konkursbo – Egendom som tas omhand under en konkurs.

Konkursförvaltare – Person som är utsedd att förvalta konkursboet.

Konkurshandläggare – En person som bistår konkursförvaltaren (Wiik¹).

Konkursrelaterade brott – Oredlighet och vårdslöshet mot borgenär, otillbörligt gynnande av borgenär samt bokföringsbrott (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 112)

¹Michael Wiik Advokat Gärdess Wesslau Advokatbyrå, intervju 24 april 2008.

Lönegaranti – Staten ansvarar för arbetstagarens inestående lön och pension vid konkurs.

Målvakt – Person som, mot ersättning, företräder ett företag där den egentliga ägaren inte vill stå som ägare.

Näringsförbud – Efter att ha begått brott i en näringsverksamhet kan en person dömas till detta, det vill säga till förbud att driva företag.

Näringsidkare – Fysisk eller juridisk person som driver företag.

Näringsverksamhet – Yrkesmässig och självständig verksamhet med vinstsyfte.

Obestånd – Oförmåga att betala sina skulder, vilket inte är tillfälligt.

Villkorlig dom – Alternativ påföljd till fängelse vid brott.

Återvinning – Återföring av egendom till konkursboet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion.....	1
1.3 Forskningsfrågor.....	2
1.4 Syfte.....	2
1.5 Avgränsning	3
2. Teoretisk referensram.....	4
2.1 Inledning	4
2.2 Ekonomisk brottslighet	4
2.2.1 Vad är ekonomisk brottslighet?	4
2.2.2 Bakomliggande orsaker	5
2.2.3 Vidtagna åtgärder under årens lopp.....	6
2.3 Konkursrelaterad brottslighet.....	7
2.3.1 Vad är konkursbrott?	7
2.3.2 Olika typer av konkursbrott.....	8
2.4 Ekobrottsgranskning.....	10
2.4.1 Från upptäckt till åtal, vilka är inblandade?.....	10
2.4.2 Konkursförvaltarens roll.....	11
2.4.3 Kvalitet på utredning och anmälningar.....	12
3. Metod.....	13
3.1 Vetenskapligt synsätt.....	13
3.2 Vetenskaplig undersökningsmetod.....	13
3.3 Forskningsansats.....	14
3.4 Datainsamlingsmetod.....	14
3.4.1 Typ av data.....	14
3.4.2 Val av undersökningsenheter.....	15
3.4.3 Intervjuteknik.....	15
3.5 Giltighetsanspråk.....	15
4 Empiri	17
4.1 Inledning	17
4.2 Ackordscentralen.....	17
4.2.1 Presentation av Bengt Olson och Anette Johansson.....	17
4.2.2 Sammanställning av intervjun	18
4.3 Gärde Wesslau Advokatbyrå	19
4.3.1 Presentation av Michael Wiik.....	20
4.3.2 Sammanställning av intervjun	20
4.4 Hamilton Advokatbyrå.....	21
4.4.1 Presentation av Jan Pyrell.....	21
4.4.2 Sammanställning av intervjun	22
4.5 Gullack Advokatbyrå	23
4.5.1 Presentation av Kjell-Åke Ohlsson.....	23
4.5.2 Sammanställning av intervjun	23
4.6 Rosengrens Advokatbyrå.....	25
4.6.1 Presentation av Johan Hermansson.....	25
4.6.2 Sammanställning av intervjun	25
4.7 Ekobrottsmyndigheten	26
4.7.1 Presentation av Ove Jäverfelt.....	27
4.7.2 Sammanställning av intervjun	27
5 Analys	28
5.1 Inledning	28
5.2 Brottsgranskningens omfattning.....	28
5.3 Brottanmälan innehåll.....	30
5.4 Resultatet av brottanmälan	31
6. Avslutande kapitel.....	33
6.1 Slutsatser.....	33

6.2 Avslutande diskussion och förslag till framtida forskning	34
6.3 Rapportens bidrag.....	34
7. Källförteckning	35
Bilaga 1	38
Bilaga 2.....	39

Figurförteckning

Figur 1: Rutinaktivitetsteorin.....	6
--	----------

1. Inledning

I detta kapitel presenteras först en bakgrund till ekonomisk brottslighet. Därefter följer en problemdiskussion som mynnar ut i de forskningsfrågor som rapporten avser. Slutligen presenteras syftet med rapporten och vilken avgränsning som har gjorts samt en lista över viktiga förkortningar och definitioner som ofta återkommer i rapporten.

1.1 Bakgrund

Allt fler näringsidkare drabbas av ekonomisk brottslighet. Detta visar en studie av 75 svenska företag som har genomförts av Öhrlings PricewaterhouseCoopers. Undersökningen avslöjar att 35 procent av de tillfrågade företagen har blivit utsatta för någon typ av ekobrott under en tvåårsperiod, vilket innebär att det mellan år 2003-2005 skett en ökning med hela fyra procentenheter (Balans nr.1, 2006). Studien får medhåll av den brottsbekämpande organisationen Ekobrottsmyndigheten, EBM, som anser att den ekonomiska kriminaliteten är ett allvarligt problem som ständigt ökar i omfattning. Brottsligheten medför att stat och kommun förlorar skatteintäkter och att medborgarna i sin tur tvingas uppbära de förlorade intäkterna. Dessutom leder den ekonomiska brottsligheten till snedvriden konkurrens bland företag då priserna dumpas (EBM 2007).

Ekonomisk brottslighet har ingen klar definition, men kan sägas utgöra brott som begås i samband med näringsverksamhet i syfte att uppnå ekonomisk vinning (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 9). Exempel på ekobrott är förskingring, mutbrott, skattebrott och bokföringsbrott (BRÅ 2008). I regel handlar ekobrott om att tillägna sig någons pengar genom att inte betala skatt på ett korrekt sätt eller att lura fordringsägarna (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 40).

I Sverige påbörjades en kriminalpolitisk satsning under 1970-talet som syftade till att bekämpa ekonomisk brottslighet. Bland annat satsades det mer på förebyggande åtgärder och brottsutredande verksamhet. Dessutom vidtogs lagstiftningsåtgärder för att förhindra och försvåra den brottsliga verksamheten. Bakgrunden till denna satsning var att ekonomisk brottslighet orsakade högre kostnader än andra brott, såsom stölder, vilket utgör ett problem än idag (Nationalencyklopedin 2008a). En myndighet som i dagsläget är inriktad på att förebygga och bekämpa ekonomisk brottslighet är EBM. Inom denna myndighet arbetar bland annat åklagare, poliser och revisorer med att utreda grov ekonomisk brottslighet. Dessutom ägnar sig myndigheten åt olika typer av förebyggande åtgärder, såsom att ge förslag till lagstiftningsåtgärder (EBM 2008).

1.2 Problemdiskussion

Många allvarliga ekonomiska brott har upptäckts i samband med konkurser. Konkursrelaterad brottslighet utgörs av olika typer av brott mot borgenärer (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 111-112). Gemensamt för dessa är att de begås mot företagets fordringsägare och att det sker då företaget är på väg att hamna i konkurs eller redan har försatts i detta tillstånd. Exempelvis kan borgenärsbrott innebära att värdefulla tillgångar undanhålls, detta genom att förstöra eller skänka bort egendomen. Brott mot borgenärer innefattar även olika typer av bokföringsbrott, vilka begås genom att bokföringsskyldigheten på något sätt åsidosätts. Detta kan exempelvis

handla om att underlåta att bokföra vissa affärshändelser eller lämna felaktiga uppgifter i redovisningen (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 40-45).

Utöver Skatteverket är konkursförvaltaren den som står för flest anmälda misstankar om ekonomiska brott (BRÅ 1996, s. 44). Förvaltaren utses vid konkurs och har som främsta uppgift att verka för borgenärernas intressen. Detta innebär att konkursboet skall avvecklas på ett snabbt och förmånligt sätt samt att förvaltaren skall sälja den skuldsattes egendom så att borgenärerna kan få sina fordringar betalda (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 20). Dessutom skall konkursförvaltaren granska om det finns misstanke om brott, exempelvis genom att se över de affärshändelser som skett före konkursen. Om brottsmisstanke finns har konkursförvaltaren en anmälningsplikt enligt konkurslagens 7 kap. 16 § (BRÅ 1996, s. 42).

Anmälningar från olika konkursförvaltare upprätthåller inte alltid samma kvalitet. Enligt Brottsförebyggande rådet, BRÅ (ibid.), kan detta bero på att vissa förvaltare lägger ned ett större arbete på att utreda brottsmisstankar än andra som håller sig på en betydligt lägre nivå. De menar således att förvaltarnas ambitionsnivå påverkar mängden arbete som läggs ned och kvaliteten hos anmälningarna. Vidare anger BRÅ, i sin promemoria, att många konkursförvaltare anser det vara svårt att genomföra omfattande utredningar om brottsmisstankar, eftersom detta medför höga kostnader som i sin tur minskar utdelningen till borgenärerna. Med andra ord menar förvaltarna att borgenärernas intressen på så vis försummas och därför inte längre sätts i första rummet.

Med tanke på att det tycks finnas en skillnad i granskningsförfarandet bland olika konkursförvaltare har vi valt att undersöka om så är fallet i praktiken. Vi funderar framförallt över om det finns en variation i hur mycket tid och arbete som läggs ned på granskning och om konkursförvaltarna fokuserar på olika områden. Dessutom undrar vi över om det finns en skillnad i de anmälningar som inkommer till EBM, till såväl innehåll och omfattning som om dessa har en standardiserad utformning eller ej. Slutligen önskar vi få svar på om och hur denna skillnad inverkar på åklagarens beslut att utreda saken vidare och om detta i sin tur påverkar det slutliga resultatet vad gäller åtal.

1.3 Forskningsfrågor

Utifrån problemdiskussionen har vi valt att fokuserat på följande två forskningsfrågor:

1. På vilket sätt skiljer det sig mellan olika konkursförvaltares sätt att granska och anmäla misstanke om ekonomisk brottslighet?
2. Påverkar denna skillnad det slutliga resultatet och i sådana fall hur?

1.4 Syfte

Syftet är att beskriva hur granskning av ekobrottsmisstankar skiljer sig åt bland olika konkursförvaltare och vad denna skillnad ger för resultat vad gäller åtal.

1.5 Avgränsning

Då ekonomisk brottslighet utgör ett omfattande område har vi avgränsat oss till brott som konkursförvaltaren kan misstänka vid en ekobrottsgranskning. Mer specifikt har vi begränsat oss till konkursrelaterade brott, vilket har många skilda definitioner. Vi har därför utgått från den definition som presenteras av författarna Magnusson och Sigbladh (2001, s. 112), vilka anser att begreppet innefattar *oredlighet mot borgenär, vårdslöshet mot borgenär, otillbörligt gynnande av borgenär* samt *bokföringsbrott*.

Vid insamlandet av empiriskt material har vi avgränsat oss geografiskt till framförallt Borås. Därutöver har vi även sträckt oss till Göteborg och Växjö för att öka antalet respondenter och därmed förbättra uppsatsens kvalitet.

2. Teoretisk referensram

Den teoretiska referensramen inleds med en förklaring till valet av teori och fortsätter sedan med en presentation av ekonomisk brottslighet. Därefter följer en förklaring av konkursrelaterad brottslighet och olika typer av konkursbrott. Slutligen görs en beskrivning av brottsgranskning där vi först klargör den process som pågår, från brottsanmälan till åtal, och därefter presenterar konkursförvaltarens roll i denna.

2.1 Inledning

Den teoretiska referensramen är indelad i tre olika avsnitt, där vi inleder med en bred ansats med mer allmän information och därefter avslutar med en specifik beskrivning av det område våra forskningsfrågor berör.

I första avsnittet görs en beskrivning av *ekonomisk brottslighet*, där vi presenterar hur begreppet kan definieras och vilka orsaker som kan ligga bakom denna typ av kriminalitet. Vidare presenteras även vilka åtgärder som vidtagits av Regeringen, EBM och andra berörda myndigheter sedan 1970-talet. Avsikten med denna information är att ge läsaren en introduktion i ämnet, för att denne lättare skall kunna ta del av rapportens resterande del.

I andra avsnittet går vi djupare in på *konkursrelaterad brottslighet*, som utgör en typ av ekonomisk kriminalitet. Här presenteras vad konkursrelaterad brottslighet innebär och vilka brott som ingår. Tanken med detta avsnitt är att läsaren skall få en bild över vilka brott förvaltaren kan upptäcka vid en konkurs. På så vis blir det enklare att följa med i de diskussioner som förs av våra respondenter.

I sista avsnittet går vi mer specifikt in på det område våra forskningsfrågor berör; *ekobrottsgranskning*. Här ges en beskrivning av den process som sker, från upptäckt av brottsmisstankar till åtal. Detta görs i syfte att ge läsaren en överblick över händelseförloppet. Mest tonvikt läggs på konkursförvaltarens roll och vad BRÅ anser om kvaliteten på dennes granskningsarbete respektive anmälningar. Skälet till detta är att våra forskningsfrågor berör just detta område. Därför kommer vi främst att utgå från detta teoriavsnitt i den kommande analysen.

2.2 Ekonomisk brottslighet

"Från år 2001 och fram till och med 2004 ökade antalet inkomna misstankar om ekonomisk brottslighet starkt, från 9 490 till 15 107 inkomna brottsmisstankar eller med nära 60 procent ... Under perioden 2004-2006 ökade antalet anmälda brottsmisstankar med endast tre procent" (EBM 2007).

2.2.1 Vad är ekonomisk brottslighet?

Det finns idag ingen allmänt vedertagen definition av ekonomisk brottslighet. Enligt BRÅ (1996, s. 17-21) bör begreppet dock definieras som *"straffbelagda gärningar som begåtts med ekonomiska motiv inom ramen för näringsverksamhet"*. I Justitieutskottets betänkande

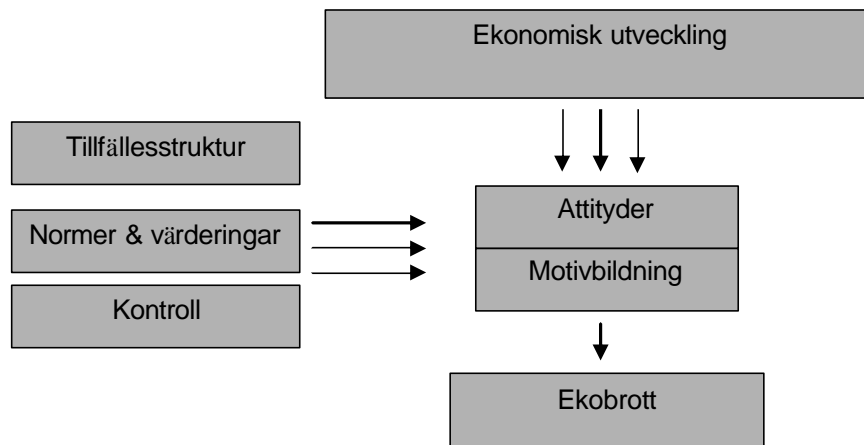
1980/81:21 ges ekonomisk brottslighet en mer omfattande definition. Brottsligheten skall enligt denna även bedrivas kontinuerligt och på ett systematiskt sätt samt vara av stor omfattning och gälla stora värden i samhället. I ett betänkande av ekobrottsberedningen läggs istället större vikt vid hur svårutredda brotten är än vid deras omfattning (Regeringskansliet 1999, s. 47-48). Ekobrottsberedningen menar att ekonomisk kriminalitet kännetecknas av att den kräver specialistkompetens hos utredarna (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 8).

De antalsmässigt vanligaste registrerade ekobrotten är skattebrott, bokföringsbrott och andra typer av brott mot borgenärer, vilka stadigt har ökat under perioden 2001-2003. Denna ökning kan delvis förklaras med att allt fler brott upptäcks och anmäls av exempelvis skatteverket samt olika konkursförvaltare (Dolmén red. 2004, s. 227). Ekonomisk brottslighet ger många negativa följder, såväl för staten som för enskilda individer. Exempelvis måste hederliga medborgare betala en högre skatt till följd av att många kringgår det svenska skattesystemet. Dessutom leder ekobrotten till att konkurrensen bland företagen snedvrids. I vissa branscher är detta problem så allvarligt att företagarna tvingas välja mellan att lägga ned verksamheten eller börja fiffla själva. Vidare medför ekonomisk brottslighet en ökad arbetslöshet, då den leder till att många onödiga konkurser genomförs (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 21-22).

Det straff som ekobrottslingen främst döms till är fängelse, men även böter och villkorlig dom är vanligt förekommande (BRÅ 1996, s. 115). Villkorlig dom utdelas då brottslingen inte antas begå fler brott och innebär att denne får en prøvotid på två år istället för fängelse (Nationalencyklopedin 2008b). En ekobrottsling kan även dömas till olika typer av sanktioner, såsom näringsförbud och företagsbot (BRÅ 1996, s. 129). Med näringsförbud avses att den dömda inte får bedriva näringsverksamhet eller ingå i ett företags ledning. En person som dömts till näringsförbud får inte heller vara anställd i eller ha ett längre uppdrag för ett företag som drivs av en släkting (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s.17-18).

2.2.2 Bakomliggande orsaker

Det har genomförts ett flertal studier om vem den typiska ekobrottslingen är. Exempelvis har BRÅ, på uppdrag av regeringen, studerat personer som lagförts och då konstaterat att den genomsnittlige ekonomiska brottslingen är en man i fyrtioårsåldern som vanligen är svensk medborgare och ägare till ett mindre företag. Han har sällan akademisk utbildning och är i regel ostraffad. Dessutom lever han under ordnade sociala förhållanden, men tenderar att ha privata ekonomiska problem (BRÅ 1996, s. 10). Forskning om orsakerna till ekobrott har däremot bedrivits i en mycket liten skala. Magnusson och Sigbladh (2001, s. 232) har, på grund av bristen på empiriskt material, använt sig av en den så kallade rutinaktivitetsteorin i syfte att förklara bakomliggande orsaker, se figur 1. Teorin är framtagen av Cohen och Felson i syfte att orsaksförklara den traditionella brottsligheten. EBM har sedan anpassat teorin till att även avse ekobrott, vilken illustreras i följande figur:

Figur : Rutinaktivitetsteorin
(Källa: Anpassad efter EBM 2004, s. 96)

Enligt denna modell kan ett brott förklaras utifrån tre skilda orsaker. Den första orsaken benämns *tillfällesstrukturen*, vilken baseras på synen att brottstillfället erbjuds av offret (EBM 2004, s. 97). Ett sådant offer kan utgöras av skatteverket, som erbjuder ett brottstillfälle genom att kräva höga skatter och på så vis locka till skattefusk som ger högre vinster. Den andra orsaken som tas upp i modellen är *normer och värderingar* som påverkar brottslingens attityd. Vissa branscher har till exempel egna seder och bruk som anses rättfärdiga kriminella handlingar, vilket är vanligt inom restaurang- och frisörbranschen (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 232-235). Den sista orsaken till ekonomisk brottslighet är, enligt modellen, brist på *kontroll* från myndigheter och fackliga organisationer (EBM 2004, s. 97).

Gemensamt för ovanstående orsaker är att de påverkar människors *motivbildning* och *attityder* så att de begår brott. Med andra ord inverkar dessa på individers uppfattningar om hur de skall uppnå sina mål på bästa sätt (ibid.). Människors motivbildning påverkas dessutom av ekonomisk utveckling, såsom konjunkturer. Bland annat begås många ekonomiska brott under en lågkonjunktur i hopp om att företaget skall överleva (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 232-235).

2.2.3 Vidtagna åtgärder under årens lopp

Ekonomisk brottslighet uppmärksammades som ett samhällsproblem först på 1970-talet genom massmedia. Detta väckte till slut myndigheternas intresse som tog upp kampen mot problemet. Bland annat presenterades ett förslag till en förbättrad ekobrottsbekämpning, enligt vilken vissa polisiära myndigheter skulle bildas. Detta förslag genomfördes dock aldrig. I början av 1980-talet var intresset för ekobrott fortfarande stort. Till exempel tillsattes en kommission mot detta, den så kallade ekokommissionen (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 236-237). Vidare infördes ekorotlar inom polisen, samtidigt som BRÅ och ekokommissionen genomförde en översyn av lagstiftningen på området. Under den senare delen av 1980-talet avtog dock intresset för ekobrott (Dolmén red. 2004, s. 240)

1993 uppmärksammades ekobrottsbekämpningen återigen genom att riksdagens revisorer utförde en granskning av denna. Detta arbete resulterade i en rapport, *Den ekonomiska brottsligheten och rättssamhället* (BRÅ 1996, s. 37). Denna uppmärksammade risken för att brotten skulle öka i antal och dessutom befarade revisorerna att en allmän inställning skulle uppstå om att brott lönar sig (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 237). Utifrån rapporten

lämnade revisorerna ett förslag till riksdagen om vilka insatser som borde vidtas (BRÅ 1996, s. 37). Förslaget resulterade i att regeringen tog fram en strategi med samlade åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Dessutom ledde kritiken till att EBM bildades (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 237-238).

EBM infördes i januari 1998 i syfte att bekämpa ekonomisk kriminalitet (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 15) Organisationen är en särskild åklagarmyndighet som arbetar med att handlägga mål om ekonomisk brottslighet (Regeringskansliet 1999, s. 49). Inom EBM tjänstgör poliser, åklagare, eko-revisorer och olika specialister som tillsammans arbetar i projektgrupper för att effektivisera bekämpandet av den ekonomiska kriminaliteten. Bland annat utreds bokföringsbrott, konkursrelaterade brott samt andra brott som kräver särskild kompetens. Årligen inkommer cirka 4 000 anmälningar och en fjärdedel av dessa leder fram till åtal hos tingsrätten. Förutom att bekämpa ekobrott satsar EBM mycket på förebyggande åtgärder, genom att exempelvis peka ut särskilda riskområden och informera om detta för att påverka inställningen hos individer och företag. Dessutom följer myndigheten med i brottsutvecklingen för att utifrån denna ge förslag till lagförändringar och andra brottsförebyggande åtgärder (EBM 2008).

2.3 Konkursrelaterad brottslighet

Mellan åren 2000 och 2007 ökade antalet företagskonkurser från 6 733 till 7 630 stycken, det vill säga med strax över 13 procent. Detta kan jämföras med år 1992 då konkurserna var betydligt fler; hela 21 219 stycken (Ackordscentralen 2008).

2.3.1 Vad är konkursbrott?

Den ekonomiska brottsligheten begås ofta i samband med konkurser (Appelgren & Sjögren 2001, s. 19). Detta kan ske genom att den skuldsatte, vid obestånd eller kommande konkurs, hanterar sina skulder eller tillgångar på ett otillåtet sätt. Det kan även vara så att en person försöker uppvisa en sämre ekonomisk ställning (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 40). Med konkurs menas att den skuldsattes tillgångar tas i anspråk och sedan proportionerligt fördelas ut till fordringsägarna (Nationalencyklopedin 2008c). För att försättas i konkurs krävs att näringsidkaren är på obestånd, det vill säga att denne är oförmögen att betala sina skulder och att detta tillstånd är bestående (KFM 2008). Sedan 1900-talets början har antalet konkursbrott i Sverige ökat snabbare än antalet uppkomna konkurser. En förklaring till ökningen kan vara att det uppstått en större brottsbenägenhet i samhället eller att utredningen av brotten blivit effektivare (Appelgren & Sjögren 2001, s. 19).

Enligt Magnusson och Sigbladh (2001, s. 113) kan konkursen ibland vara planerad och utgöra en del av det ekonomiska brottet. Ett exempel på detta är att näringsidkaren, precis före en konkurs, höjer personalens lön för att maximalt utnyttja statens lönegaranti. I de fall konkursen är planerad anlitar gäldenären ofta så kallade bulvaner eller målvakter (ibid.). En bulvan är en person som betalas för att ge sken av att ha en funktion i företaget, exempelvis genom att låta sig registreras som styrelseledamot. Detta görs för att inte avslöja vem som i själva verket driver verksamheten. En målvakt är en typ av bulvan som anlitas i ett företag där det förekommer oegentligheter. I regel är detta en person som helt saknar tillgångar och som därför inte kan krävas på pengar om brottet uppdagas (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 36).

Magnusson och Sigbladh (2001, s. 113) talar även om brott som uppdagas i samband med oplanerade och ofrivilliga konkurser. Gälldenären kan ha begått någon typ av ekobrott och vet att risken är stor att detta upptäcks av en konkursförvaltare om företaget går i konkurs. Ett konkursbrott kan även handla om att en gälldenär fuskar för att överleva då företaget går dåligt, exempelvis genom att "låna" pengar av staten i hopp om att verksamheten skall gå bra igen. Dessutom kan brotten begås på grund av ren okunskap från gälldenärens sida.

2.3.2 Olika typer av konkursbrott

Till konkursrelaterad brottslighet räknas olika typer av borgenärsbrott, vilket inkluderar oredlighet och vårdslöshet mot borgenär samt otillbörligt gynnande av borgenär. Även bokföringsbrott utgör en typ av borgenärsbrott (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 112), eftersom bokföringsskyldigheten anses vara ett skydd för borgenärerna (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 40). Nedan följer en närmare förklaring av dessa brottstyper.

Oredlighet mot borgenär

Oredlighet mot borgenär är ett vanligt ekobrott som ofta inbegriper stora summor pengar (BRÅ 1996, s. 23). Detta kan begås på tre skilda sätt:

1. En person förstör eller skänker bort tillgångar vid obestånd eller vid befarat obestånd. Gälldenären kan vid ett sådant tillstånd även på annat sätt göra sig av med egendomen.
2. En person undviker att uppge en viss tillgång eller anger en fiktiv skuld.
3. Konkursgälldenären undandrar eller döljer en tillgång för konkursförvaltaren.

Dessa brott är ofta svåra att utreda, särskilt när det gäller att bevisa att den som förstört eller givit bort en tillgång vid detta tillfälle varit på obestånd (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 112). En förklaring till detta kan vara att en person som gjort sig skyldig till oredlighet mot borgenär ofta försöker försvåra utredningen, genom att förstöra bokföringen eller uppvisa en bristfällig redovisning (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 42).

Ett exempel på oredlighet mot borgenär är rullande konkurser. Personerna bakom detta brott utgår från ett aktiebolag som har stora förluster och inte kan betala sina skulder. Då borgenärerna sedan kräver betalning säljs bolagets tillgångar till ett nytt aktiebolag och det gamla bolaget försätts i konkurs. Ofta leder detta till stora förluster för borgenärerna. Det nya aktiebolaget tar över bolagsnamnet och driver verksamheten vidare. Om detta bolag inte kan få bukt med förlusterna bildas ännu ett aktiebolag och på så vis kan verksamheten rulla vidare i form av nya bolag. Oredlighet mot borgenär kan även begås genom att en målvakt sätts in på ett företag som är på obestånd. Istället för att försätta företaget i konkurs säljer målvakten, på ägarnas initiativ, tillgångarna. Betalningen sker till de verkliga ägarna istället för till företaget och då verksamheten väl har tömts försätts den i konkurs (ibid.).

Vårdslöshet mot borgenär

Vårdslöshet mot borgenär skiljer sig från oredlighet mot borgenär genom att gälldenären i det första fallet inte handlar på ett lika aktivt och direkt sätt. Brottet begås genom att gälldenären, vid obestånd eller befarat obestånd, fortsätter bedriva verksamheten och därmed minska tillgångarna eller öka skulderna (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 112). Dessutom utövas brottet då gälldenären på grund av oaktsamhet uppvisar en sämre ekonomisk ställning (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 43).

Ett typiskt exempel på vårdslöshet mot borgenär är då en enskild näringsidkare fortsätter bedriva en förlustverksamhet i hopp om att situationen skall förbättras. Detta görs eftersom en enskild företagare har ett personligt betalningsansvar vid en konkurs. Brottet är ofta resultatet av en längre period av förluster och det är då svårt att konstatera när företagarens agerande skall klassas som brottsligt (ibid.).

Otillbörligt gynnande av borgenär

En person som vid obestånd gynnar vissa fordringsägare framför andra gör sig skyldig till otillbörligt gynnande av borgenär. Detta kan ske genom att betala en skuld som ännu inte förfallit till betalning, trots att det finns andra mer prioriterade fordringar (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 43). Brottet kan även begås genom att den skuldsatte i hemlighet lämnar eller utlovar betalning för att få till stånd ett ackord² (Nationalencyklopedin 2008d).

I en brottsanmälan från Ackordscentralen (Thorvaldsson 2008, s. 2) ges ett verkligt exempel på otillbörligt gynnande av borgenär. I det fallet hade ett bolag, som var på obestånd, betalat en retroaktiv löneförhöjning till en styrelseledamot. Konkursförvaltaren ansåg att denna transaktion på ett orättvist sätt gynnade ledamoten framför övriga borgenärer.

Bokföringsbrott

Bokföring är av stor vikt för företagets intressenter genom att den utgör ett viktigt beslutsunderlag. Bland annat kan långivare använda redovisningen för att bedöma kreditvärdigheten (Dolmén red. 2004, s. 228). Detta innebär att en felaktig bokföring kan vara till stor skada för företagets anställda, kunder, leverantörer, kreditgivare och andra viktiga aktörer (BRÅ 1996, s. 116).

Ett av de vanligaste ekobrotten är bokföringsbrott, som innebär att företagets redovisning är så felaktig eller bristfällig att verksamheten inte kan bedömas utifrån denna (Dolmén red. 2004, s. 227-228). Det är således inte möjligt att kontrollera vilka tillgångar eller skulder som finns i verksamheten eller vilka affärshändelser som har skett (Magnusson & Sigbladh 2001, s. 112). Enligt Brottsbalken 11 kap. 5§ (SFS 1962:700) innebär brottet att någon åsidosätter bokföringsskyldigheten enligt bokföringslagen. Detta kan ske genom att låta bli att bokföra affärshändelser, lämna felaktiga uppgifter i bokföringen eller underlåta att bevara räkenskapsmaterial.

Bokföringsbrott kan delas upp i formella respektive materiella fel. Formella fel innebär att bokföringslagen inte efterföljs medan materiella fel handlar om att tillgångar, skulder eller resultat redovisas på ett felaktigt sätt i syfte att framställa verksamheten på ett bättre eller sämre vis (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 48). Det finns tre grader av bokföringsbrott; ringa, normalt och grovt. Ett brott anses vara grovt då det exempelvis avser stora betydande belopp eller då gärningsmannen använt falska handlingar vid bokföringen (Nationalencyklopedin 2008e).

²Ackord – en överenskommelse mellan gäldenären och borgenärerna att sätta ned skulderna (www.jureka.se).

2.4 Ekobrottsgranskning

"Under 2006 lagfördes 1 696 personer för ekonomisk brottslighet. Under 2005 var siffran 1 626 personer" (Ekobrottsmyndigheten 2008).

2.4.1 Från upptäckt till åtal, vilka är inblandade?

Ett flertal aktörer och myndigheter skall utöva tillsyn inom sina områden och anmäla brott som upptäcks vid denna. De som oftast upptäcker och anmäler just ekonomiska brott är skatteverket samt olika konkursförvaltare. *Skatteverket* har bland annat i uppgift att granska deklARATIONER som inkommer från olika företag. Ibland genomförs även en utökad kontroll, exempelvis i form av skrivbordsgranskning, skattebesök eller skatterevision. Vid granskning av ekonomisk brottslighet är skatterevision den metod som är viktigast. Detta utgör en kontroll av att företagets affärshändelser redovisats korrekt samt att den information som lämnats i deklARATIONEN ger en rättvisande bild av företagets resultat och ekonomiska ställning. Skatterevisorn skall anmäla misstanke om skattebrott, bokföringsbrott samt andra brott som uppkommer under revisionen (BRÅ 1996, s. 44-45).

Konkursförvaltaren är den person som anlitas vid konkurs i syfte att ta hand om konkursboet. Denne har bland annat i uppgift att utreda om konkursgäldenären kan misstänkas för brott. Om så är fallet skall förvaltaren anmäla detta till en åklagare (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 20). Förvaltarens utredning skall endast ge underlag för om det finns misstanke om brott. Därefter är det upp till åklagaren att utreda saken vidare genom sedvanliga regler och rutiner (Appelgren & Sjögren 2001, s. 295). Sedan 1 januari 1999 har även *revisorn* en anmälningsplikt vid misstanke om brott. Denna skyldighet avser främst misstankar om ekonomiska brott som kan vålla bolaget eller dess intressenter stor skada. Bland annat gäller anmälningsplikten skattebrott och olika typer av borgenärsbrott (FAR 2004, s. 7-9).

Vid en anmälan inleds en ofta tidskrävande och omfattande utredning. Normalt krävs dessutom en samverkan mellan olika yrkesgrupper under denna. Ett exempel på detta är att utredningsansvariga i regel håller ett nära samarbete med den aktör eller myndighet som har anmält brottsmisstanken. Förundersökningen genomförs vanligen av polisen, men under ledning av en åklagare. Det är således *åklagaren* som agerar utredningsledare (Regeringskansliet 1999, s. 49) och ansvarar för det arbete som utförs under förundersökningen. Åklagaren skall först och främst avgöra om förundersökning skall inledas, vilka brott denna skall gälla samt hur polisen skall gå vidare med ärendet. Undersökningen skall leda fram till om den misstänktes agerande kan straffbeläggas och om tillräckliga bevis finns för fällande dom. Om så är fallet inlämnas en stämningsansökan till *tingsrätten*. Åklagaren för målet i både tingsrätten och hovrätten, medan det i Högsta Domstolen är en riksåklagare som hanterar ärendet (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 22-23). Oftast är åklagaren specialutbildad inom ekonomisk brottslighet. Idag finns dessutom en särskild organisation inom åklagarväsendet som arbetar med att handlägga mål om ekonomisk brottslighet, den så kallade Ekobrottsmyndigheten (Regeringskansliet 1999, s. 49).

Inom *Polisen* finns särskilda ekorotlar som bedriver spaning och utredning. Redan innan förundersökningen kan polisen därför kopplas in, även om det inte finns någon brottsmisstanke. Exempelvis kan en så kallad informativ spaning bedrivas, vilket innebär att information samlas in och analyseras. Om denna spaning ger upphov till en brottsmisstanke skall en förundersökning inledas och polisen agerar under denna förhørsledare. Utifrån den

information som utredningen ger skrivs ett protokoll, som därefter används av åklagaren för att fatta beslut om åtal (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 24).

De ekobrottsärenden som inkommer till åklagarna är ofta av varierande slag. De flesta av ärendena avser bokföringsbrott och är i regel av mindre omfattning. Vissa utredningar är istället av så stor omfattning att en och samma åklagare arbetar med dessa under flera års tid. Detta innebär att enstaka ärenden upptar stora utredningsresurser och att det därmed blir svårt för åklagarna att avgöra vilka ärenden som bör prioriteras (BRÅ 1996, s. 51).

2.4.2 Konkursförvaltarens roll

Som tidigare nämnts kan ett företag försättas i konkurs då det är på obestånd. Ansökan görs till tingsrätten, som vid beslut om konkurs även utser en konkursförvaltare (BRÅ 1996, s. 41-42). Denna person har en självständig ställning men står under tillsyn av Kronofogdemyndigheten, KFM (Welamson & Mellqvist 2003, s. 21). Närmare bestämt är det Tillsynsmyndigheten, TSM, som övervakar konkursen genom att se till att den sker i enlighet med gällande bestämmelser (BRÅ 1996, s. 42). Konkursförvaltaren har som främsta uppgift att verka för borgenärernas intressen och därmed avveckla konkursboet på ett snabbt och förmånligt sätt. Framförallt skall denna omvandla företagets tillgångar till pengar och därefter betala ut dessa till fordringsägarna. De ställda fordringarna betalas tillbaka enligt en bestämd ordning; först betalas de fordringar med särskild förmånsrätt³ och sedan de som har allmän förmånsrätt⁴. Om pengar därefter finns kvar i verksamheten delas dessa ut till fordringsägare som saknar förmånsrätt (KFM 2008).

Inledningsvis skall konkursförvaltaren upprätta en bouppteckning över de tillgångar och skulder som finns i konkursboet. Verksamheten skall även utredas i övrigt, bland annat vad gäller vilka orsaker som ligger bakom obeståndet och vilka affärshändelser som skett tiden före konkursen. Syftet med denna granskning är att se om det finns några misstankar om ekonomiska brott. Utredningen skall även klargöra om det finns en förutsättning för återvinning (BRÅ 1996, s. 42) vilket innebär att tillgångar, som gäldenären otillbörligt gjort sig av med före konkursen, återförs till konkursboet (Nationalencyklopedin 2008f). Granskningsresultatet skall presenteras i en så kallad förvaltarberättelse (Kronqvist, Runesson & Sörgård 1997, s. 20) och om konkursförvaltaren misstänker borgenärsbrott är denna skyldig att anmäla detta till en åklagare. Detta gäller även andra brottsliga handlingar som har samband med näringsverksamhet (Konkurslagen 7 kap. 16 §, SFS 1987:672).

Under utredningen av ekobrott är det vanligt att konkursförvaltaren anlitar en revisor. Detta görs i syfte att utreda enstaka frågor eller samtliga uppgifter som skall ligga till grund för förvaltarberättelsen. Revisorn brukar exempelvis bedöma hur bokföringsskyldigheten fullgjorts, när obeståndet uppstått samt vilka de bakomliggande orsakerna till detta är. Utredningen syftar även till att se om det finns återvinningsbara transaktioner. Revisorns utlåtande resulterar ofta i uppgifter som ger förvaltaren skäl att misstänka brott. Normalt är förvaltarens anmälan, tillsammans med revisorsutlåtandet, tillräckligt som bevis i ett brottsmål. I vissa större konkursutredningar kan det dock krävas en fördjupad granskning från åklagarens sida (Appelgren & Sjögren 2001, s. 295-297).

³Särskild förmånsrätt – gäller både utmätning och konkurs samt avser viss egendom. Innebar främst skulder med panträtt (Förmånsrättslag, SFS 1970:979).

⁴Allmän förmånsrätt – tillämpas endast vid konkurs och gäller bland annat fordringar med företagsinteckning och arvode till rekonstruktören (Förmånsrättslag, SFS 1970:979).

2.4.3 Kvalitet på utredning och anmälningar

En anmälan sker i de flesta fall av olika myndigheter, varpå det vid en brottsutredning ofta finns ett skriftligt underlag som framtagits av experter på området. Enligt BRÅ (1996, s. 51) är det fördelaktigt om detta underlag upprätthåller en god kvalitet, eftersom det underlättar åklagarens arbete med att inleda en förundersökning samt bedriva en snabb utredning som ger ett bra resultat. BRÅ (1996, s. 10) menar att *”mycket talar för att det endast är i de fall som det redan vid anmälan finns ett bra underlag som förundersökningen leder till lyckat resultat”*. Skälet till det är att felaktigheter i anmälan i regel brukar kvarstå under hela förundersökningen.

I en anmälan uppges namn på den misstänkte och en grundlig beskrivning av det brott som misstänks. Till detta bifogas även den skriftliga dokumentation som anses styrka det misstänkta brottet. I många fall är detta underlag komplett, särskilt vid mindre komplicerade brott såsom bokföringsbrott, men anmälan kan även vara fullständig vid mer omfattande brottsutredningar (BRÅ 1996, s. 54).

De brottsutredningar som prövas i domstol är vanligen en följd av anmälningar från skatteverket och konkursförvaltare. Anmälningar från skatteverket är enligt BRÅ (1996, s. 52-53) normalt väl strukturerade och motiverade. De innehåller utlåtanden från olika skatterevisorer och tydliga beskrivningar av det misstänkta brottet. Konkursförvaltarens utredningar och anmälningar anses istället vara av mycket varierande kvalitet. I en del fall genomförs mer omfattande utredningar där en extern revisor ofta anlitas för att gå igenom bokföringsmaterialet. I andra fall är anmälningarna betydligt mer kortfattade. Enligt BRÅ (BRÅ 1996, s. 42-43) kan detta bero på hur mycket arbete som läggs ned på att utreda brottsmisstankar, vilket i sin tur bestäms av förvaltarens ambitionsnivå. Dessutom finns en kostnadsaspekt att ta hänsyn till då kostnaden för att bedriva utredning minskar borgenärernas framtida utdelning. Många gånger stannar konkursförvaltarens brottsmisstanke vid anmälan. Detta antas hänga samman med att anmälningarna inte är tillräckligt detaljerade och att dessa därför inte kan leda till åtal och fällande dom (ibid.).

3. Metod

Detta kapitel inleds med en redogörelse för vilket vetenskapligt synsätt vi har samt vilka metodologiska ställningstaganden vi gör när det gäller undersökningsmetod och forskningsansats. Därefter presenteras vilken typ av information som används i rapporten, hur våra intervjuer genomförs samt en motivering till val av undersökningsenheter. Vidare görs en presentation av hur väl vi tror oss uppnå reliabilitet respektive validitet.

3.1 Vetenskapligt synsätt

Inom vetenskaplig forskning talas det främst om två synsätt; *positivism* respektive *hermeneutik*. Positivism handlar om att härleda hypoteser från teorin och därefter pröva dessa empiriskt med hjälp av vetenskapliga metoder (Patel & Davidson 1994, s. 23-25). Hermeneutik handlar istället om att försöka tolka och förstå det som ligger i fokus för studien och utgör därför positivismens raka motsats (Thurén 1995, s. 25).

Denna studie har formats utifrån ett **hermeneutiskt synsätt**. Enligt en hermeneutiker måste delarna förstås i sitt sammanhang och forskaren pendlar därför mellan delar och helhet (Johansson-Lindfors 1993, s. 46). Vidare anser en hermeneutiker att förförståelse är viktigt, då detta är något som forskaren utgår från när denna närmar sig forskningsobjektet. Forskarens förförståelse, i form av tidigare tankar, intryck, känslor och kunskap, utgör på så vis en tillgång för att tolka och förstå (Patel & Davidson 1994, s. 26).

Anledningen till att vi i denna studie har ett hermeneutiskt synsätt är att vi skall pendla mellan delar och helhet för att uppnå förståelse. Detta innebär att vi skall titta på vad de olika respondenterna har att säga (delarna) och ständigt knyta an detta till uppsatsens huvudsakliga ämne (helheten); ekobrott vid konkurser. Dessutom kommer vi att utgå ifrån vår förförståelse för att sedan bilda ny förståelse om ämnet. Vi anser det vara svårt att undvika detta och således bortse från tidigare kunskaper som vi erhållit från tidningsartiklar, kurslitteratur och dylikt. Vidare anser vi att subjektivitet och fördomar inte går att undvika, inte ens under forskningsprocessen.

3.2 Vetenskaplig undersökningsmetod

Det finns två angreppssätt vad gäller metod inom samhällsvetenskap; *kvalitativ* respektive *kvantitativ* ansats (Holme & Solvang 1997, s. 13). Forskarens kunskaps syfte avgör vilken metod som tillämpas. Söker denna en djup förståelse rör det sig om kvalitativ metod, medan den kvantitativa metoden istället går ut på att ge förklaringar åt det som undersöks (Andersen 1998, s. 31).

Då vi har som primärt syfte att söka en djupare förståelse och därefter göra en beskrivning av denna har vi valt att använda oss av en **kvalitativ metod**. Syftet med denna metod är att förstå och analysera helheten genom att gå på djupet snarare än att ta fram en bredare och större mängd information (Patel & Davidson 1994, s. 99-100). Den kvalitativt inriktade forskningen kännetecknas av att forskaren samlar in mycket information om ett fåtal undersökningsenheter. Denna informationssökning kan bland annat ske genom personliga och

djupa intervjuer, där forskaren fritt ställer frågor utan svarsalternativ (Holme & Solvang 1997, s. 78).

Skälet till att vi valt en kvalitativ metod är att vi, för att besvara vår forskningsfråga, skall ta fram mycket information om få undersökningsenheter. Detta skall vi uppnå genom att genomföra djupa intervjuer med olika respondenter för att på så vis kunna göra en mer ingående analys av ämnet.

3.3 Forskningsansats

Enligt Andersen (1998, s. 29-30) kan en forskare främst tillämpa två skilda tillvägagångssätt för att dra vetenskapliga slutsatser; *deduktion* och *induktion*. Den deduktiva metoden utgår från befintlig teori för att sedan testa om denna är hållbar. Vid en induktiv ansats tar forskaren istället sin utgångspunkt i det empiriska materialet med syfte att ta fram ny kunskap (Artsberg 2005, s. 31).

Då vår främsta utgångspunkt är det empiriskt insamlade materialet har vi valt en **induktiv ansats**. En forskare som arbetar induktivt sägs följa upptäckandets väg. Med detta menas att denna inte utgår från tidigare teori utan istället från den insamlade empiriska informationen för att upptäcka något och därmed formulera ny teori. Under arbetets gång påverkas resultatet av forskarens egna idéer och föreställningar (Patel & Davidson 1994, s. 21).

Efter att ha läst om vad BRÅ anser om konkursförvaltares ekobrottsgranskning har vi förstått att det finns en variation i både granskning och deras anmälningar. Vi vill gå ett steg längre och undersöka detta på ett djupare plan, genom att ta reda på vilken denna skillnad är och på vilket sätt detta påverkar resultatet. Vår avsikt är således att i första hand upptäcka ny kunskap genom insamlat empiriskt material. Därför kommer vi att använda oss av den induktiva ansatsen för att dra vetenskapliga slutsatser.

3.4 Datainsamlingsmetod

3.4.1 Typ av data

Data kan delas in i *primära* eller *sekundära* källor. Primärdata är sådan information som forskaren själv samlar in, såsom intervjumaterial, medan sekundärdata har samlats av andra personer (Artsberg 2005, s. 45).

Den **primärdata** vi skall använda oss av är det material som våra intervjuer genererar. Utöver detta skall vi även använda oss av **sekundärdata** i form av litteratur, vetenskapliga artiklar, lagtext och statistik. Denna information kommer främst beröra ekonomisk brottslighet, konkursrelaterad kriminalitet samt ekobrottsgranskning.

3.4.2 Val av undersökningsenheter

För att få en djupare förståelse av variationen i förvaltarnas ekobrottsgranskning och dess resultat har vi planerat att i första hand utföra djupa intervjuer genom personliga möten. Därför skall vi genomföra intervjuer med **konkursförvaltare** och **konkurshandläggare** som har sitt säte i Borås. Dessa kommer att ske med Ackordscentralen, Gärde Wesslau Advokatbyrå, Gullack Advokatbyrå samt Rosengrens Advokatbyrå. För att få en ytterligare bild av ämnet har vi även bokat in en telefonintervju med en konkursförvaltare från Hamilton Advokatbyrå i Växjö. Dessutom kommer vi att genomföra en telefonintervju med en **ekoåklagare** från EBM. Förhoppningen är att denna i huvudsak skall ge svar på vår andra forskningsfråga, det vill säga på frågan om huruvida en skillnad i ekobrottsgranskning respektive brottsanmälningar inverkar på det slutliga resultatet vad gäller åtal.

3.4.3 Intervjuteknik

Våra intervjuer kommer att vara **semistrukturerade**, vilket innebär att de genomförs utifrån en planerad intervjuguide med vissa bestämda ämnen som tas upp (Andersen 1998, s. 162). Majoriteten av våra intervjuer kommer att genomföras på plats och enligt Andersen (1998, s. 172) finns det då en risk för att intervjuaren styr samtalet, genom att bland annat nicka instämmande åt vissa påståenden. De intervjuer som skall genomföras med konkursförvaltaren från Växjö respektive åklagaren från EBM skall istället utföras via telefon. Dessa kommer också vara semistrukturerade och vi inser även här att det finns en risk för att vi styr den intervjuade genom att ljudligt hålla med.

Vi skall inför våra intervjuer ta fram en mall med frågor som ställs öppet, det vill säga utan svarsalternativ och där vi har möjlighet att ställa följdfrågor. Innan intervjuerna kommer vi att skicka ut intervjumallen till respondenterna så att dessa ges tid till förberedelse. När vi sedan färdigställt materialet skickas detta återigen till dessa personer för ett godkännande. På detta vis önskar vi undanröja risken för att styra svaren från de intervjuade.

Enligt Patel och Davidson (1994, s. 69) krävs träning för att föra anteckningar under en intervju. Forskaren kan istället välja att spela in samtalet vilket innebär att svaren registreras exakt. De intervjuer vi skall genomföra via personliga möten kommer att spelas in med en mp3. Som backup kommer vi dessutom löpande föra anteckningar under intervjuernas gång för att försäkra oss om att all fakta kommit med. Även telefonintervjun kommer att spelas in med en mp3, men i detta fall förs inga anteckningar.

3.5 Giltighetsanspråk

Information i en studie bör hålla en hög grad av *reliabilitet* och *validitet*, vilket endast kan uppnås genom att forskarna kritiskt granskar sitt arbete under hela forskningsprocessen (Holme & Solvang 1997, s. 163). Med reliabilitet menas att mätningarna är korrekt utförda, medan validitet uppnås då forskaren undersöker det som denna avsett att undersöka (Thurén 1995, s. 22).

Reliabilitet handlar om att göra exakta mätningar som inte påverkas av tillfälligheter (Andersen 1998, s. 85). Reliabilitet kan prövas genom att en forskare gör samma undersökning vid två olika tillfällen och därefter jämför resultaten (Holme & Solvang 1997, s.

163). Målet är att uppnå samma resultat vid de båda undersökningarna, vilket är svårt vid kvalitativa metoder då mätningarna exempelvis kan baseras på personliga intervjuer. Resultatet kan då variera beroende på respondenternas humör och känslor vid intervjutillfällena (Svensson 1996, s. 210).

Då vi skall genomföra en kvalitativ studie är det svårt att säkerställa **reliabiliteten** med hjälp av upprepade mätningar. Dessutom finns en risk för att vi styr respondentens svar under intervjuerna och att pålitligheten därmed försämras. För att ändå uppnå en godtagbar grad av reliabilitet kommer vi därför låta respondenterna verifiera det sammanställda intervjumaterialet.

Andersen (1998, s. 85) menar att validitet handlar om att uppnå en överensstämmelse mellan teoretiska begrepp och empiriskt material. Validitet kan preciseras utifrån två begrepp; tillförlitlighet och relevans. Informationen kan anses vara tillförlitlig om den inte är vinklad eller innehåller felaktigheter (Artsberg 2005, s. 170) och genom att välja empiri som är relevant för den aktuella problemställningen kan forskaren uppnå en hög grad av relevans (Andersen 1998, s. 85). I kvalitativa studier är det lättare att åstadkomma valid (giltig) information än i kvantitativa undersökningar, eftersom forskaren i det första fallet har en större närhet till forskningsobjektet. Ett problem kan dock vara att forskaren misstolkar respondenterna eller omedvetet skapar förväntningar hos de intervjuade som då påverkar deras beteende (Holme & Solvang 1997, s. 94).

För att i vår studie uppnå **validitet** kommer vi sträva efter att skapa en överensstämmelse mellan teori och empiri. Detta skall vi försöka uppnå genom att till stor del använda oss av material som är relevant för våra forskningsfrågor. Det teoretiska materialet kommer främst inhämtas från rapporter och litteratur som lämnats av berörda myndigheter, såsom EBM och Regeringen, men även från BRÅ och andra berörda organisationer. Denna information anser vi ge vår rapport en större tyngd då flertalet av dessa myndigheter och organisationer ägnar en stor del av sitt arbete till just ekonomisk brottslighet. Det empiriska materialet kommer istället att inhämtas från konkursförvaltare och konkurshandläggare samt från en åklagare på EBM, i syfte att få svar på våra forskningsfrågor. Vi kommer här att sträva efter att ha en nära kontakt med våra respondenter då de flesta av intervjuerna sker genom personliga möten. Vi tror oss därför kunna uppnå en godtagbar grad av validitet gällande det empiriska materialet. Samtidigt är vi medvetna om att vi, genom att skicka ut frågorna i förväg, kan skapa förväntningar under intervjuerna som i sin tur kan leda till missvisande svar. Genom att låta intervjumaterialet godkännas kan tillförlitlighet ändå uppnås, då detta eliminerar risken för att informationen vinklas åt något håll eller innehåller felaktigheter. Vårt empiriska undersökningsområde har valts utifrån ställd forskningsfråga och därför anser vi även att relevans kommer att kunna uppnås.

4 Empiri

Detta kapitel inleds med en beskrivning av hur vi valt att lägga fram det empiriska materialet. Därefter presenteras en sammanställning över de intervjuer som genomförts. De respondenter som medverkat är Ackordscentralen, Gärde Wesslau Advokatbyrå, Hamilton Advokatbyrå, Gullack Advokatbyrå samt Rosengrens Advokatbyrå. Dessutom har vi genomfört en intervju med en ekoåklagare från EBM, vilken får avsluta detta kapitel.

4.1 Inledning

Vårt empiriska material har insamlats genom intervjuer med totalt fyra olika konkursförvaltare och två konkurshandläggare. Ur dessa intervjuer har vi sedan gjort ett urval utifrån vissa aspekter som enligt nämnd ordning är följande:

- Mängden konkurser som respondenterna handlägger årligen
- Brottsgranskningens omfattning och innehåll
- Hänsyn till borgenärsintresset
- De vanligaste brotten och när dessa misstänks
- Innehållet i en brottsanmälan
- Resultatet av brottsanmälningarna, vad gäller åtal och dom

Utöver ovanstående har vi genomfört en intervju med en åklagare från EBM för att få en ytterligare bild av vårt undersökta problemområde. Ur denna intervju har vi sedan valt att återge åklagarens åsikter om vad en anmälan bör innehålla samt vad som anses om variationen i de anmälningar som inkommer från konkursförvaltare. Vi har även valt att presentera åklagarens åsikt om huruvida en utförligare anmälan från konkursförvaltarna leder till fler åtal eller ej.

4.2 Ackordscentralen

Ackordscentralen är en rikstäckande organisation som är inriktad på att hjälpa företag med betalnings- eller lönsamhetsproblem. Bland annat bistår organisationen med hjälp vid konkurser, men även då ett företag med ekonomiska problem behöver rekonstrueras och således återuppbyggas igen. Ackordscentralen utgörs av en stor organisation med både ekonomer och jurister och är därför anpassad för att hantera stora och komplicerade obeståndsärenden (www.ackordscentralen.se).

4.2.1 Presentation av Bengt Olson och Anette Johansson

Den 23 april 2008 genomförde vi en intervju med Bengt Olson och Anette Johansson, som arbetar som konkursförvaltare respektive konkurshandläggare på Ackordscentralen i Borås. Olson är utbildad jurist och har sedan examen arbetat hos åklagarmyndigheten och på KFM. Sedan 1996 arbetar han dock som konkursförvaltare på Ackordscentralen i Borås. Johansson är utbildad ekonom och har en bakgrund som redovisningsekonom och revisorsassistent. 1992 anställdes hon som konkurshandläggare på Ackordscentralen, detta efter att ha varit inhyrd av organisationen från en revisionsbyrå.

4.2.2 Sammanställning av intervjun

Till kontoret i Borås inkommer årligen cirka 30-40 nya konkurser. Ofta finns dessutom konkurser kvar från tidigare år som ännu inte avslutats. Totalt uppskattar Olson och Johansson att det under ett år handläggs ett femtiotal konkurser på kontoret. Vid en konkurs sker ofta ett samarbete mellan medarbetarna, där var och en ansvarar för olika områden såsom försäljning av tillgångar, granskning av bokföring samt upprättande av bouppteckning. Det moment som konkursförvaltaren lägger ned mest tid på varierar beroende på vilket företag det rör sig om. Johansson förklarar att om det handlar om ett företag utan tillgångar läggs vanligen mycket tid på upprättandet av förvaltarberättelsen och den brottsgranskning som ingår i denna. Om det istället rör sig om ett företag med många anställda och en fungerande ekonomiavdelning är arbetet i regel lättare och de behöver inte lägga ned lika mycket tid på detta förfarande. Enligt respondenterna tar det normalt en dag att utföra en ekobrottsgranskning, genom att kontrollera det material som finns till förfogande. Om något upptäcks lägger de dock ned mer tid på detta förfarande.

En granskning inleds med att det senaste årets bokföring ses över. Dessutom skall förvaltaren, enligt respondenterna, se till att verifikationer och annat underlag finns för tio år tillbaka i tiden. Bokförda värden på kontona kassa, bank och inventarier jämförs med vad som finns i verkligheten. Johansson söker även efter förbjudna lån⁵ och andra återvinningsbara transaktioner, samt när företagets skulder uppkommit och vid vilken tidpunkt det började bli problem med dessa. Om årsredovisning upprättats ses även denna över, främst vad gäller om revisionsberättelsen är ren eller oren. Har revisorn påpekat ett förbjudet lån och brottsutredning redan pågår görs ingen vidare utredning. Utöver granskning av material kontaktas eventuellt revisorer, externa bokförare och banken för att höra om de gjort några särskilda observationer.

Vid ekobrottsmisstankar påpekar Olson att de är noga med att låta konkursgäldenären ge sin version av saken och lämna in material som eventuellt saknas. Brottsmisstanken är inte alltid befogad. Olson berättar om en konkursförvaltare som anmält misstanke om bokföringsbrott eftersom underlag saknades. Det visade sig dock att dessa papper fanns på förvaltarens kontor. Olson säger att de normalt inte tar hjälp utifrån, utan att de istället använder sig av kunskapen som redan finns på Ackordscentralens olika kontor runt om i Sverige. Han påpekar att en förvaltare endast får uppdrag om denna har den kunskap och organisation som krävs. Det kan dock i särskilda fall hända att Ackordscentralen tar hjälp utifrån, men då rör det sig om hög arbetsbelastning eller en mycket komplicerad juridisk fråga.

På frågan om Olson och Johansson anser sig påverkas av borgenärsintresset och därmed försöker hålla nere kostnaderna svarar de att de inte blir det. Inte heller har någon borgenär opponerat sig, utan det är snarare så att dessa vid något tillfälle pekat på områden som krävt noggrannare granskning. Även EBM uppskattar när mycket arbete lagts ned och åklagaren frågar gärna förvaltaren efter mer material. Däremot kan TSM tycka att de skall slutföra sitt arbete så snabbt och effektivt som möjligt och att brottsutredningen är polisens sak. Olson uppskattar att Ackordscentralen får en till två tillsägelser från TSM per år. Oftast är det dock inget problem då många bokföringsbrott är så uppenbara att förvaltaren tidigt misstänker brott. Vidare berättar Johansson att de för en dialog med myndigheten när de känner att de behöver lägga ned mer tid än vanligt. Det har dessutom hänt att de av TSM blivit ombedda att göra en mer noggrann utredning, då det redan från början funnits en misstanke.

⁵Förbjudet lån – lån som strider mot bestämmelser i aktiebolagslagens 21 kap. (www.lagen.nu).

Olson uppskattar att de på kontoret i Borås misstänker brott i var fjärde till var femte konkurs. När det är staten som ansöker om konkurs kan det dock nästan alltid misstänkas bokföringsbrott. I dessa fall har företaget i regel släpat efter med skatter och därmed fått skulder som gått vidare till KFM. I sammanhanget förklarar Johansson att företagaren då tappat greppet om ekonomin och att han eller hon struntar i bokföringen. Hos många bolag, framförallt i mindre, förekommer även förbjudna lån då företagaren inte gör någon skillnad mellan den privata ekonomin och bolagets ekonomi. Johansson menar att det i dessa fall främst beror på okunskap från företagarens sida. Det brott som respondenterna oftast misstänker är bokföringsbrott. Därefter följer brott mot låneförbud, borgenärsbrott och olika typer av bedrägerier. I regel uppkommer misstanken under granskningen, men det händer att de får indikationer utifrån att det förekommit oegentligheter. Johansson är dock noga med att påpeka att de inte misstänker konkursgäldenären vid första mötet. Det gäller först att samla in alla uppgifter och ta hand om eventuella tillgångar. Om misstanke trots allt uppstår i ett tidigt skede skall förvaltaren enligt lag anmäla detta direkt, vilket de på Ackordcentralen gör. Olson tror dock att de flesta konkursförvaltare slarvar och anmäler misstankarna först i samband med upprättandet av förvaltarberättelsen.

Enligt respondenterna krävs endast en mycket låg misstankegrad för att anmäla brott, vilket innebär att förvaltaren enbart skall bedöma om det tycks ha begåtts ett brott och sedan låta åklagaren ta över. Det är vanligt att respondenterna anmäler bokföringsbrott och sedan får tillbaka beskedet att brott inte kan styrkas. En anmälan från Ackordscentralen är inte standardiserad utan fritt skriven. Olson och Johansson brukar i anmälan beskriva bakgrunden till misstanken och uppge vem den avser, vilket brott som misstänks samt brottstidpunkten. Ibland bifogas även förvaltarberättelsen och det underlag som ligger bakom brottsmisstanken. Respondenterna har inte fått komplettera sin anmälan men det händer att åklagaren ringer och ställer frågor, hämtar bokföringen eller kallar förvaltaren till förhör.

På Ackordscentralen har medarbetarna en bra överblick av vad som sker efter en anmälan och Olson uppskattar att endast 10-15 procent av anmälningarna leder till åtgärd från åklagaren. I de flesta fall skrivs således brotten av och enligt honom görs detta ”*på de mest konstiga sätt*”. Olson anser att detta beror på att brotten har en mycket låg prioritering. Dessutom förekommer i många fall även andra grövre brott, vilket medför att åklagaren skriver av det anmälda brottet eftersom det inte har någon inverkan på det slutgiltiga straffet. Av de brott som leder till åtal säger respondenterna att majoriteten resulterar i fällande dom. Faktum är att Olson inte kan minnas att han någonsin anmält en brottsmisstanke som lett till åtal och som slutat med friande dom. Som skäl till detta uppger han att åklagaren inte skall väcka åtal om han eller hon inte är säker.

4.3 Gärde Wesslau Advokatbyrå

Gärde Wesslau Advokatbyrå är specialiserad på svensk och internationell affärsjuridik och har kontor i Borås, Stockholm, Jönköping, Göteborg samt Helsingborg. På kontoret i Borås finns sju jurister, varav en arbetar som konkursförvaltare och två som konkurshandläggare. Ingen av de anställda arbetar enbart med konkurser, då detta område endast står för tio procent av den totala omsättningen på kontoret i Borås (Wiik⁶).

⁶Michael Wiik Advokat Gärde Wesslau Advokatbyrå, intervju 24 april 2008.

4.3.1 Presentation av Michael Wiik

Den 24 april 2008 genomförde vi en intervju med Michael Wiik från Gärde Wesslau Advokatbyrå i Borås. Han har studerat till jurist vid Uppsala universitet och därefter arbetat vid länsrätten i Linköping. Sedan fyra och ett halvt år tillbaka arbetar han hos Gärde Wesslau Advokatbyrå, där han framförallt är inriktad på fastighetsjuridik, kommersiella hyresavtal och affärsjuridik. Wiik arbetar även som konkurshandläggare, där han bistår konkursförvaltaren. Enligt honom har konkursförvaltaren det övergripande ansvaret, men därutöver fördelas arbetsuppgifterna relativt lika mellan förvaltaren och handläggaren.

4.3.2 Sammanställning av intervjun

Under de senaste tre åren har kontoret i Borås i genomsnitt handlagt en konkurs i månaden och Wiik har varit delaktig i ett antal av dessa. Konkurserna har mestadels varit av mindre omfattning och främst inriktade på att sälja av tillgångarna i konkursboet. Wiik anser att detta moment tar mest tid under handläggning av konkurser, men om det förekommer en återvinningsituation kan mycket arbete även ägnas åt detta. Granskningen av ekobrottsmisstankar utgör däremot en mycket liten del av det arbete som sker under en konkurs. Wiik uppskattar att omkring 5 000 kronor av ett totalt arvode om 100 000 kronor kan förknippas med denna typ av granskning. Samtidigt tillägger han att arbetsfördelningen mellan de olika konkursmomenten kan variera mycket beroende på vilken typ av företag som utreds.

Enligt Wiik består ekobrottsgranskningen främst av att undersöka om bokföringen är komplett. I många fall finns dessvärre brister och då bokföringen saknas helt lämnas ärendet direkt över till EBM som får utreda saken vidare. Utöver en kontroll av bokföringsmaterial kontaktas vid misstanke konkursgäldenären, som får en chans att förklara sig och eventuellt ta fram material som saknas. Känns dessa förklaringar krystade påpekas detta vid en brottsanmälan. I en del fall kontaktas även banken, externa bokförare och revisorer för ytterligare uppgifter om konkursboet. Då och då händer det även att personer, som på något vis har anknytning till konkursboet, lämnar upplysningar om konkursgäldenären. Till exempel kan dessa tipsa om att gäldenären är en oseriös person. Externa experter, såsom revisorer, anlitas endast i enstaka fall då det rör sig om mycket omfattande och svåra konkurser. Enligt Wiik beror detta på att förvaltarna på Gärde Wesslau Advokatbyrå *”sällan gör särskilt djuplodade undersökningar”* så att detta behövs. Dessutom hanteras den ekonomiska granskningen av byråns ekonomiansvarige.

På frågan om Wiik påverkas av borgenärsintresset och på vis försöker hålla nere kostnaderna för granskningsförfarandet svarar han att konkursförvaltaren till största delen är att betrakta som företrädare för borgenärernas intressen och brottsutredningar sker med beaktande av detta. Han berättar att det ofta varit diskussioner om hur mycket tid som skall läggas ned på granskning, detta på grund av att mycket arbete medför ett högre arvode som minskar utdelningen till borgenärerna. Av denna anledning menar Wiik att granskningsarbetet hålls på en begränsad nivå. I många fall krävs dessutom inget större arbete, då det snabbt visar sig att bokföringen saknas eller att den är bristfällig. Wiik anser att det då är upp till EBM att gå vidare med utredningen, eftersom förvaltaren inte skall gå för djupt in i ärendet. Vidare har borgenärerna sällan synpunkter på att för mycket arbete lagts ner. Istället är det i regel TSM som har invändningar mot detta.

Wiik uppskattar att Gärde Wesslau Advokatbyrå misstänker ekobrott i 60-70 procent av konkurserna. I 80-90 procent av dessa fall rör det sig om bokföringsbrott, men även skattebrott är vanliga då konkursgäldenären ofta misstänks för att ha privata utgifter i bolaget. Vid något tillfälle har Wiik även upptäckt att det funnits ett bulvanförhållande där den egentliga företrädaren, som inte står som ägare på pappret, haft näringsförbud. Då har han både anmält personen bakom företaget och målvakten, det vill säga den person som står som ägare men som i själva verket ”*inte har en aning om någonting i verksamheten*”. Misstankar om borgenärsbrott, utöver bokföringsbrott, förekommer däremot mycket sällan. Wiik tror att detta beror på att det är svårt att upptäcka misstankar om borgenärsbrott utifrån det material som finns till förfogande. De flesta ekobrott misstänks under granskningsförfarandet. Vid något enstaka tillfälle har Wiik dock misstänkt ekobrott redan vid konkursens början, då han inte fått kontakt med företrädaren på grund av att adress till denne saknats. Redan då har han insett att det rör sig om ett bulvanförhållande. I många fall har det istället verkat seriöst på ytan, men trots detta funnits brottsmisstankar i konkursboet.

För att anmäla brottsmisstankar krävs enligt Wiik ingen större bevisning utan endast en indikation på att brott har begåtts, såsom att bokföringen är bristfällig. På Gärde Wesslau Advokatbyrå finns en standardiserad anmälan med rutor att kryssa i, detta för att effektivisera arbetet. I denna anges bland annat namn på konkursgäldenären, vilket brott som misstänks och vad som bifogas, såsom bouppteckningen och förvaltarberättelsen. Dessutom uppges personer som kan ha vetskap om det misstänkta brottet. Om det rör sig om bokföringsbrott läggs ingen större tid på anmälan, men om det exempelvis handlar om ett bulvanförhållande brukar Wiik även ange de rekvisit han anser är uppfyllda för att brott har begåtts. På Gärde Wesslau Advokatbyrå sker ingen uppföljning av de anmälningar som gjorts. Ibland kontaktas Wiik dock av åklagaren för att komplettera med ytterligare material. Det händer även att den som anmält brottet får gå upp och vittna i rätten, men det har Wiik aldrig behövt göra.

4.4 Hamilton Advokatbyrå

Hamilton Advokatbyrå grundades i Stockholm 1964 och har sedan dess även etablerats i Göteborg, Malmö, Falun, Karlstad, Växjö och London. På kontoret i Växjö arbetar sex advokater och två biträdande jurister med allmän affärsjuridik, såsom avtalsrätt och köprätt. På byrån finns dessutom specialkompetens inom bland annat obeståndsrätt (Hamilton Advokatbyrå 2008).

4.4.1 Presentation av Jan Pyrell

På Hamilton Advokatbyrå i Växjö arbetar juristen Jan Pyrell, som intervjuades via telefon den 28 april 2008. Pyrell har en jur kand-examen i bagaget och har därefter varit både tingsnotarie⁷ och tingsfiskal⁸ innan han landade på Hamilton Advokatbyrå. Där agerar Pyrell numera främst rådgivare för bolag, men han besitter även en god kompetens inom obeståndsrätt genom att ha arbetat som konkursförvaltare i över 20 år

⁷Tingsnotarie – person som avlagt jurist- eller jur kand-examen och därefter tjänstgör vid tingsrätt i två år (www.jureka.se).

⁸Tingsfiskal – icke ordinarie juristdomare i tingsrätt, med samma befogenheter som ordinarie domare (www.ne.se).

4.4.2 Sammanställning av intervjun

På kontoret i Växjö handläggs i snitt 40 konkurser om året och Pyrell är som konkursförvaltare delaktig i omkring åtta av dessa. Till sin hjälp har han konkurshandläggare som tar fram underlag till förvaltarberättelsen samt en ekonomichef som granskar alla siffror. Det moment som tillägnas mest tid under konkursen varierar, beroende på vilken typ av verksamhet den gäller. Pyrell hävdar dock att den största delen av arbetet normalt sett går åt till utredning, såsom att gå igenom företagets bokföring och bedöma vad som skett i verksamheten. Exakt hur många timmar som läggs ned på detta är svårt att uppskatta, men Pyrell uppger att det kan ta allt från två timmar till hela 200 timmar.

Enligt Pyrell inleds ekobrottsgranskningen med att se över bokföringen och jämföra denna med avstämningstidpunkten på konkursdagen. Han letar efter olika typer av borgenärsbrott, exempelvis oredlighet mot borgenärer. Pyrell exemplifierar detta med att en bil kan ha försvunnit från verksamheten utan att detta har redovisats i bokföringen. Han berättar att *"det då är dags att ställa obekväma frågor om vart den finns"*. Om det finns en årsredovisning kontrolleras även denna, särskilt vad gäller revisorns utlåtande. Den tyngsta granskningen avser dock den bokföring som upprättats under de tre senaste månaderna. Utöver detta kontaktas även utomstående personer som kan ha något att tillföra. Om en tillgång försvunnit ur verksamheten kan förvaltaren kontakta den person som sålt tillgången. Emellanåt får han upplysningar av anställda, men även av *"förgrymmade leverantörer som anser att de har blivit blåsta på pengar"*. Vid granskning av ekobrott anlitas aldrig extern experthjälp från revisorer. Istället har Hamilton Advokatbyrå en erfaren ekonomichef som gör alla siffergranskningar. Vid stora och resurskrävande konkurser tar byrån dock hjälp utifrån eftersom det vid sådana tillfällen krävs mer arbetskraft.

När det gäller hänsyn till borgenärsintresset anser Pyrell att de blir påverkade av detta och tillägger att detta är bland det viktigaste i konkurshanteringen. Finns det ont om tillgångar i boet samråder han med TSM *"om konkursen är ett riktigt getingbo och man ser att utredningen blir kostsam"*. Konkursförvaltaren skall endast utreda den objektiva sidan av brottsmisstanken, medan det är upp till åklagaren att utreda om det finns ett subjektivt rekvisit. Samtidigt uppger han att det finns ett allmänintresse av att eventuella brott blir utredda och att de därför inte kan strunta i en granskning för att dra ned på kostnaderna. Varken TSM eller någon av borgenärerna har klagat över för höga arvoden. Faktum är att Pyrell aldrig varit med om att någon kommenterat kostnadsaspekten vad gäller utredning av brott. Ofta är det dessutom bokföringsbrott som misstänks, vilket upptäcks relativt snabbt under granskningen och därför inte kräver något större arbete.

På frågan om hur ofta brottsmisstankar uppstår uppskattar Pyrell att det sker i var tredje konkurs. I omkring 80 procent av dessa fall handlar det om bokföringsbrott, medan övriga borgenärsbrott uppges vara betydligt mer sällsynta. Pyrell kan här inte minnas att det funnits misstanke om sådana brott under de senaste två åren. Oftast uppstår brottsmisstankar under granskningen, men i vissa fall uppkommer de i ett tidigare skede. Det händer till exempel att han får vetskap om att tillgångar försvunnit strax före konkursen. Ibland har han dessutom blivit informerad om att konkursgäldenären försökt sälja eller köpa något, detta trots att näringsidkaren gått i konkurs och inte får genomföra några affärshändelser.

För att anmäla brottsmisstankor krävs enligt Pyrell ingen större bevisning. Ofta rör det sig om bokföringsbrott som är förhållandevis enkla att upptäcka. På Hamilton Advokatbyrå finns ingen standardiserad anmälan och det varierar därför mellan vad olika konkursförvaltare

väljer att ta med i sin anmälan. Pyrell menar att vissa endast hänvisar till det som står i förvaltarberättelsen, medan andra i princip formulerar brottet åt åklagaren. Själv gör han ett mellanting, det vill säga uppger omständigheterna och att det objektivt sett kan röra sig om ett brott. Därefter får åklagaren utreda saken vidare.

På Hamilton Advokatbyrå följer de inte aktivt upp vad som sker efter en anmälan. Om åklagaren väljer att lägga ned utredningen, vilket oftast är fallet, får de dock en rapport om detta. Ibland hör även den utredande polisen av sig i syfte att komplettera anmälan, då konkursförvaltaren varit fåordig och uttryckt sig kortfattat. Vid ett tillfälle har Pyrell dessutom fått vittna i tingsrätten och fick då muntligt återge vad som skrivits i förvaltarberättelsen. På frågan om hur ofta en anmälan går vidare till åtal och fällande dom har han inget svar.

4.5 Gullack Advokatbyrå

Gullack Advokatbyrå i Borås grundades redan 1922 och utgör därmed en av landets äldsta advokatbyråer. Byrån är inriktad på affärsjuridik och främst verksam inom Borås stad och Sjuhäradsbygden (Gullack Advokatbyrå 2008). På Gullack Advokatbyrå arbetar bland annat två konkursförvaltare som främst ägnar sig åt handläggning av konkurser (Ohlsson⁹).

4.5.1 Presentation av Kjell-Åke Ohlsson

Den 6 maj 2008 genomförde vi en personlig intervju med Kjell-Åke Ohlsson, som sedan 1975 är verksam som konkursförvaltare på Gullack Advokatbyrå. Han har tidigare arbetat på KFM i Borås och även hanterat taxeringsfrågor på länsstyrelsen i Kalmar.

4.5.2 Sammanställning av intervjun

Ohlsson arbetar idag enbart med konkurser trots att det varit få sådana under de senaste åren. Han berättar att det i år endast har inkommit omkring fem till tio konkurser till Borås tingsrätt och att Gullack Advokatbyrå fått ansvara för några av dessa. På frågan om hur mycket tid som läggs ned på brottsgranskning svarar Ohlsson att det i ett flertal konkurser redan finns en inblandning av EBM och skatteverket och att han i dessa fall inte lägger ned något större arbete på utredning. I annat fall genomgås bokföringens senare del för att se om denna är riktigt utförd. Vid något tillfälle har Ohlsson även lagt ned betydligt mer arbete än så då han känt att *”det här är ju bovar och banditer”*. Då TSM vid detta tillfälle sänkte byråns arvode tänker han numera på hur mycket tid som läggs ned på granskning. *”Vi skall hitta misstanke, inte gräva för djupt i det hela”*, menar han. I snitt uppskattas att byrån lägger ned en dags arbete på själva granskningsförfarandet.

Vid en granskning ser Ohlsson över bokföringen, framförallt vad gäller om den är korrekt utförd och går att följa. Hur mycket tid som läggs på detta beror på konkursens omfattning. Om det rör sig om en liten konkurs ses alla verifikationer över, för att till exempel undersöka om det köpts rörelsefrämmande tillgångar på bolagets kostnad eller om någon verifikation saknas. Utöver en kontroll av redovisningen lyssnar Ohlsson på eventuella rykten som finns

⁹Kjell-Åke Ohlsson Advokat Gullack Advokatbyrå, intervju 6 maj 2008.

om konkursgäldenären. Exempelvis får han ibland samtal från personer som kan ge tips om att gäldenären ägnar sig åt skumma affärer. Vid tillfällen då något verkar suspekt kontaktas även banken, skatteverket och KFM. Kontakt tas dessutom med externa bokförare om sådana finns. På Gullack Advokatbyrå anlitas inga externa experter och förvaltarna sköter därför granskningsarbetet helt på egen hand, utan inblandning av vare sig ekonomer eller revisorer. Ohlsson har nämligen sedan tidigare kunskaper i bokföring

Vad gäller hänsyn till borgenärsintresset känner Ohlsson att han inte låter sig påverkas av detta vid en granskning. *”För att kunna göra ett vettigt arbete vet jag ungefär vad jag skall lägga ner i tid och arbete. Det finns i bakhuvudet hela tiden att detta skall göras för allas bästa. Jag skall göra en utredning som är lagom stor och då får det kosta vad det gör”*. Med detta menar Ohlsson att han måste ha tillräckligt med underlag för att känna att han har rätt i det han säger och gör. Snarare är det så att han blir påverkad av TSM, som emellanåt anser att byrån kräver ett för högt arvode. Vid något tillfälle har myndigheten till och med anmärkt på att för mycket arbete tillägnats brottsutredning. Ohlsson berättar att de i detta fall hade lagt ned mycket tid och arbete på utredning, men att TSM sedan valde att sänka arvodet. *”Vi hade gjort ett jävligt bra arbete, nästan varit ute och spionerat”*, säger han. Vid ett senare tillfälle hölls en konferens med polis, konkursförvaltare och EBM, där polisen hyllade detta granskningsarbete och menade att så skulle en förvaltarberättelse se ut. Ohlsson menar att förvaltaren ofta hamnar i kläm, då TSM vill att utredningen skall vara av liten omfattning medan polisen helst ser att en större granskning genomförs.

Enligt Ohlsson upptäcks ekobrott i omkring hälften av konkurserna som handläggs. De flesta brott upptäcks under genomgången av förvaltarberättelsen, men ibland finns en magkänsla om att något inte stämmer redan vid första mötet med konkursgäldenären. De brott som i regel misstänks är bokföringsbrott genom att företaget har slarvat med redovisningen, men ibland upptäcks även andra borgenärsbrott. Framförallt rör det sig då om vårdslöshet mot borgenär, genom att gäldenären fortsätter bedriva verksamheten trots obeståndet. Ohlsson menar att EBM dessvärre sällan går vidare med denna typ av brott, eftersom det är enklare att endast driva frågan om bokföringsbrott. Andra brott som upptäcks är större betalningar som gjorts i samband med konkursen. Ohlsson försöker då återvinna detta till konkursboet utan att anmäla misstanke om brott. Ett vanligt brott är också att konkursgäldenären tar ut lön dagarna före en konkurs fastän denne tidigare inte lyft några pengar på grund av att verksamheten gått dåligt. Trots att detta är olagligt är det ofta lönlöst att driva saken vidare då gäldenären saknar pengar att återvinna till konkursboet.

Ohlsson anser att det endast krävs en låg misstanke för att anmäla, detta eftersom det är åklagarens uppgift att utreda saken vidare. Gullack Advokatbyrå använder en standardiserad anmälan som utarbetats av EBM. På frågan om en anmälan någon gång behövt kompletteras svarar Ohlsson ja, men att så alltid sker muntligt. Ibland blir han till exempel kontaktad av EBM för att ge ytterligare upplysningar om fallet. Det kan röra sig om att ge en motivering till varför han misstänker brott eller vilket intryck han har av ärendet. På byrån sker ingen aktiv uppföljning av anmälningarna, men Ohlsson uppger att de får besked i de fall då målen avskrivs. Enligt honom är avskrivning av mål snarare en regel än ett undantag: *”Ibland när vi tycker att vi har lagt fram bra med papper och kopior på verifikationer får vi tillbaka av EBM att brott inte kan styrkas. Alldeles för ofta händer det”*. Han gissar att detta beror på att åklagarna har tidsbrist och därför tvingas bortprioritera vissa ärenden. På frågan om vilka

straff som är vanligast uppskattar Ohlsson att det främst rör sig om ett strafföreläggande¹⁰ eller dagsbot. Endast i ett fåtal av de konkurser som handlagts på byrån har fängelse utdömts.

4.6 Rosengrens Advokatbyrå

Rosengrens Advokatbyrå grundades 1974 och har idag en framträdande ställning bland Västsveriges advokatbyråer med verksamhet i Göteborg, Uddevalla och Borås. Främst vänder de sig till medelstora företag och erbjuder kontinuerlig rådgivning till verksamheten (Rosengrens Advokatbyrå 2008). På byrån i Borås finns tre konkursförvaltare (Hermansson)¹¹.

4.6.1 Presentation av Johan Hermansson

Johan Hermansson studerade juridik i Lund där han tog examen 1991. Efter en tid i Tyskland och sedan i Göteborg gjorde han notarietjänstgöring vid Borås Tingsrätt och sedan hösten 1994 har han varit hos Rosengrens Advokatbyrå. Där är han, tillsammans med en kollega, delägare i Rosengrens Advokatbyrå Borås AB och arbetar idag med affärsjuridik, obestånd, konkurser, rekonstruktioner och likvidationer. Vi träffade honom den 9 maj 2008 på byrån i Borås.

4.6.2 Sammanställning av intervjun

På Rosengrens Advokatbyrå i Borås finns idag cirka 30 pågående konkurser och Hermansson är delaktig i ett tjugotal av dessa. Han berättar att det mest intensiva arbetet sker under den första månaden då det gäller att få kontroll över företaget. Förvaltaren har, vid en konkurs, en månad på sig att avveckla och avyttra verksamheten, vilket ibland kan vara stressigt. Ju större ett företag är desto svårare är det att greppa, men fördelen är att stora företag ofta har en väl fungerande ekonomi- och personalavdelning. Hos ett mindre företag måste förvaltaren istället samla in all information från en och samma person som både är ägare och chef. Denna person tycker kanske att det är så tråkigt att bolaget gått i konkurs att han gjort sig oanträffbar.

Hermansson uppskattar att förvaltarberättelsen tar cirka tio timmar att upprätta och att själva granskningen av ekobrottsmisstankar upptar mellan tre och fem timmar av dessa. Vidare anser han inte att det finns någon lathund eller specifika regler om hur en granskning skall gå till. Själv tittar han på avräkningskonton och vad ägarna har tagit ut för löner. Det undersöks om företaget fakturerat någon kund veckan före konkursen och sedan dagarna innan krediterat dem. Dessutom tittar han på försäljningar och om företaget har ett lager och inventarier, för att se om det skett några ovanliga transaktioner. Sedan granskas om det finns underlag och Hermansson går igenom konkursboets pärmar för att se om allt sitter i nummerordning och om alla handlingar finns. På byrån har de en ekonom anställd och de anlitar inte externa revisorer för ekobrottsgranskningen. Däremot kan det behövas när de skall bedöma tidpunkten för konkursen och när kontrollbalansräkning skulle ha upprättats. Det är enligt

¹⁰Strafföreläggande – ersätter åtal och tillämpas då det är uppenbart att rätten skulle dömt till villkorlig dom eller böter. Det utföras av åklagare och består i de flesta fall av böter (www.jureka.se).

¹¹Johan Hermansson Advokat Rosengrens Advokatbyrå, intervju 9 maj 2008.

Hermansson ofta efter att ha fått in uppgifter från andra som *”man börjar dra näsan till sig och gå in och titta lite djupare”*. Exempelvis kan denna information komma från banken.

På frågan om borgenärsintresset hindrar och begränsar arbetet berättar Hermansson att han vid granskning letar efter pengar och inte är ute efter att sätta dit *”Kalle Karlsson”*. Pengarna skall sedan tillbaka till konkursboet för att delas ut till fordringsägare. Misstänks brott under arbetet anmäls dessa men han *”lägger inte ner flera dagar för att leta efter ett brott – just för att det kostar pengar”*. Vill en fordringsägare att han skall granska mer noggrant stäms detta först av med TSM. Hermansson har inte fått någon kritik om att han lagt ned för mycket tid på granskning men visst har myndigheten anmärkt på arbetstiden i allmänhet.

Hermansson estimerar att det uppstår brottsmisstankar i hälften av alla konkurser som handläggs hos Rosengrens Advokatbyrå. Av dessa tror han att 95 procent är bokföringsbrott och att resten utgör olika typer av oredlighetsbrott, exempelvis att företagaren förtiger tillgångar vid edgångssammanträdet eller har företagets datorer hemma. Dessutom är det inte ovanligt att ägaren tar ut lön precis innan konkursen då denne inte omfattas av den statliga lönegarantin. Ofta misstänks brott redan när bokföringen kommer in till byrån och inte ser bra ut. Hermansson menar även att brott är vanligare i vissa branscher och kommer det då in ett företag från en utsatt bransch kan brott nästan misstänkas från början.

Hermansson menar att det inte alls krävs särskilt stor misstanke från förvaltarens sida för att anmäla brott, han skall endast redovisa varför misstanke uppstått och inte säkra bevis. Till exempel kan det i anmälan stå att verifikat saknas, att det skett förbjudna försäljningar eller att det med ledning av bokföringen inte går att utläsa företagets ekonomiska ställning. Hermansson skickar inte med bokföringen utan när utredningen påbörjas kommer polis eller åklagare och hämtar den från kontoret. Hos Rosengrens Advokatbyrå finns ingen standardiserad anmälan utan förvaltaren skriver denna fritt, men på byrån försöker de ändå att hålla dem lika. *”Innehållsmässigt är det naturligtvis olika men anmälan och försättsbladet ser lika ut”*, berättar Hermansson.

Det har inte hänt att Hermansson fått utveckla sin anmälan men däremot har åklagaren kommit till kontoret och ställt frågor samt åberopat honom som vittne. Ofta får han efter anmälan en kopia på domen och påföljden, men i många fall leder inte anmälan till något åtal. Detta görs, enligt Hermansson, i huvudsak på grund av resursbrist och han uppskattar att endast runt hälften av anmälningarna leder till åtal. Däremot slutar praktiskt taget alla åtal med fällande dom.

4.7 Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndigheten är en särskild åklagarmyndighet som är inriktad på att handlägga mål om ekonomisk brottslighet (Regeringskansliet 1999, s. 49). På myndigheten samarbetar poliser, eko-revisorer, åklagare och olika specialister för att effektivisera bekämpandet av ekobrott. Bland annat utreds bokföringsbrott och annan konkursrelaterad kriminalitet. EBM satsar även på förebyggande åtgärder genom att exempelvis ge förslag till lagändringar (EBM 2008).

4.7.1 Presentation av Ove Jäverfelt

Den 14 maj höll vi en telefonintervju med Ove Jäverfelt, som är åklagare på EBM. Mer specifikt arbetar han som vice chefsåklagare på tredje kammaren i Göteborg. Han har en jur kand examen i bagaget och har tidigare bland annat varit verksam på åklagarmyndigheten i totalt nio år.

4.7.2 Sammanställning av intervjun

Enligt Jäverfelt får EBM in cirka 4 000 anmälningar per år, varav omkring hälften utgörs av anmälningar från konkursförvaltare. Bokföringsbrott är det klart vanligaste brottet som anmäls, men det inkommer även misstankar om oredlighet mot borgenär.

Jäverfelt berättar att finns vissa riktlinjer för hur en anmälan skall vara utformad. Han menar att det åtminstone måste framgå vilken typ av brott som misstänks och tidpunkten för när det anses ha begåtts. Dessutom måste anmälan vara så innehållsrik att det, med ledning av denna, går att bedöma om skäligen misstanke finns. Överlag är Jäverfelt nöjd med de anmälningar som inkommer från förvaltare i Borås- och Alingsåsområdet. Ibland händer dock att han får in anmälningar som är *"lite för diffusa"*. Exempelvis får han emellanåt in anmälningar där förvaltaren endast hänvisar till att brott begåtts enligt 11 kap. Brottsbalken, vilket han inte ser som tillräckligt. Då kontaktas anmälaren för ytterligare upplysningar och ibland påpekas även att anmälningarna varit så bristfälliga att en förbättring är nödvändig. Om bokföringsbrott misstänks hämtas dessutom bokföringen för att säkra förvaltarnas påståenden, eftersom dessa inte alltid stämmer. Jäverfelt tror att många anmälningar är diffusa just för att TSM ofta anmärker på att konkursförvaltarna kräver ett för högt arvode.

På frågan om det skiljer sig mycket mellan förvaltarnas anmälningar svarar Jäverfelt att det i området runt Borås och Alingsås finns några som är lite sämre, men att det trots detta inte råder några större skillnader. Däremot anser han att det finns en variation i anmälningar från andra delar av Sverige, såsom Stockholm. Denna åsikt grundar han på att han ibland får in anmälningar från förvaltare som befinner sig utanför Borås- och Alingsåsområdet.

Jäverfelt har inga siffror över hur många av förvaltarnas anmälningar som skrivs av, men ger exempel på vilka orsaker som kan ligga bakom. Bland annat har det hänt att förvaltarna anmält att bokföring saknats, medan denna i själva verket funnits på konkursföretaget. Han tror att den främsta orsaken till att ett ärende skrivs av är att konkursförvaltaren endast behöver en låg misstankegrad, medan en åklagare måste uppnå en betydligt högre nivå än så för att åtala. Dock tillägger han att han inte ser några anmälningar som onödiga.

Vi frågade om Jäverfelt tror att det skulle bli fler åtal om förvaltarna lämnar mer utförliga anmälningar. Han berättar då att han sett flera exempel på medarbetare som valt att inte gå vidare med en anmälan just för att den varit bristfällig. Dessutom lovordar han en anmälan som han nyligen fått in från en förvaltare i Varberg, vilken var så utförlig att det enda som vidare krävdes var att höra den misstänkta och väcka åtal. Jäverfelt tror dessutom att det skulle bli fler åtal om förvaltarna sätter igång med sina åtaganden tidigare och därmed anmäler brottsmisstankar i ett tidigare skede, eftersom bevisningen då antas bli bättre.

5 Analys

Detta kapitel inleds med en presentation av hur vi valt att gå tillväga för att analysera. Därefter följer vår analys av brottsgranskningens omfattning, innehållet i brottsanmälningarna samt resultatet av dessa, där respondenternas svar både jämförs inbördes och med viktiga områden ur den teoretiska referensramen.

5.1 Inledning

Den analys som följer nedan har framtagits genom att i första hand jämföra respondenternas svar och därefter relatera dessa till viktiga delar ur den teoretiska referensramen. Störst vikt läggs på det empiriska materialet, medan teorin främst utgör en jämförande grund.

För att ge läsaren en god överblick har analysen indelats i följande områden:

- *Brottsgranskningens omfattning:* I detta avsnitt presenteras skillnader i tid och arbete vid en brottsgranskning. Dessutom diskuteras användandet av extern experthjälp, i syfte att se om detta skiljer sig mellan förvaltarna. Slutligen berörs huruvida borgenärsintresset påverkar granskningens omfattning.
- *Brottsanmälan innehåll:* Här poängteras vilken skillnaden är mellan förvaltarnas anmälningar. Exempelvis är vissa anmälningar standardiserade, medan andra är mer fritt skrivna.
- *Resultatet av brottsanmälan:* Under denna rubrik diskuteras hur många av anmälningarna som skrivs av och om detta kan hänga samman med huruvida dessa är bristfälliga eller ej.

Åsikter från åklagaren på EBM berör endast de två sista områdena, medan uppfattningar från övriga respondenter presenteras under alla områden. För att undvika förvirring hos läsaren har vi valt att kursivera alla respondenter. Dessutom har vi försökt skilja mellan Kjell-Åke Ohlsson från Gullack Advokatbyrå och Bengt Olson från Ackordscentralen genom att framställa den förstnämnda som K-Å Ohlsson.

5.2 Brottsgranskningens omfattning

Som nämnts i den teoretiska referensramen har konkursförvaltaren i uppgift att utreda om konkursgäldenären kan misstänkas för brott. Detta kan göras genom att granska de affärshändelser som skett före konkursen (BRÅ 1996, s. 42). Appelgren och Sjögren (2001, s. 295) anser att denna endast skall ge underlag för om brottsmisstanke finns och att det därefter är upp till åklagaren att utreda saken vidare. Trots detta uppskattar såväl *Pyrell* som *Olson och Johansson* att utredningsarbetet, i vilket även brottsgranskningen ingår, är det moment som upptar mest tid under en konkurs. *Wiik* och *Hermansson* anser å andra sidan att det största arbetet består av att (i ett tidigt skede) få kontroll över företaget och avyttra dess tillgångar.

Då vi mer specifikt undrar över hur mycket tid som läggs ned på just brottsgranskning lämnas inga konkreta svar av respondenterna. Majoriteten är dock överens om att det arbete som läggs ned beror på företaget som gått i konkurs. *Olson och Johansson* berättar exempelvis att betydligt mer tid läggs på granskning då det rör sig om ett företag utan tillgångar. Normalt

sett menar de dock att det tar ungefär en dag att genomföra en brottsgranskning, men att det vid misstanke kan krävas mer tid. Detta anser även *K-Å Ohlsson*, som säger sig tillägna en dag på detta arbete men att det vid behov har dragit ut på tiden då han känt att ”*det här är ju bovar och banditer*”. *Hermansson* tycks dock lägga ned något mindre tid på brottsgranskning, då han uppger att detta endast tar omkring tre till fem timmar. Även *Wiik* hävdar att en liten del läggs på detta arbete och tror att granskningen står för cirka 5 000 kronor av ett arvode om totalt 100 000 kronor, medan *Pyrell* uppskattar att arbetet kan ta allt från två till 200 timmar beroende på konkursföretaget.

Enligt BRÅ (1996, s. 42-43) har förvaltarna olika ambitionsnivå och lägger därför även ned olika mycket arbete på utredning. Medan vissa konkursförvaltare genomför omfattande utredningar lägger andra ned betydligt mindre tid på detta. Detta tycks inte vara fallet i praktiken då våra respondenter verkar lägga ned ungefär lika mycket tid på granskning, det vill säga runt en dag. Därutöver kan vi dock ana en svag skillnad vad gäller hur mycket arbete som läggs ned då förvaltaren finner skäl att misstänka brott. Såväl *Olson och Johansson* som *K-Å Ohlsson* tycks lägga ned mer tid vid sådana tillfällen.

En brottsutredning skall, enligt teorin, bestå av att granska de affärshändelser som skett i anslutning till konkursen. Dessutom skall den visa vilka orsaker som ligger bakom obeståndet (BRÅ 1996, s. 42). Vi har av våra respondenter fått en bild av att detta stämmer även i praktiken, då alla respondenter nämner genomgången av bokföringen som en betydande del av utredningen. *Wiik, Hermansson och K-Å Ohlsson* säger att de framförallt kontrollerar att redovisningen är riktig. *Olson och Johansson* gör även en jämförelse av bokförda värden och verkligheten och söker efter förbjudna lån, medan *Pyrell* letar efter olika typer av borgenärsbrott såsom försvunna tillgångar. Såväl *Pyrell* som *Olson och Johansson* uppger att de dessutom ser över årsredovisningen och revisorns utlåtande i denna, medan övriga inte nämner något om detta.

Av ovanstående analys framgår att innehållet i brottsgranskningen inte skiljer sig avsevärt mellan respondenterna. Innehållet stämmer dessutom väl överens med vad som anges i teorin. Trots detta finns det några av respondenterna som tycks lägga ned mer arbete än andra på granskning. Detta blir särskilt tydligt då vissa endast kontrollerar att redovisningen är korrekt medan andra säger sig gå längre än så i sitt granskningsarbete. En likhet mellan alla respondenterna är dock att de vid behov tar kontakt med intressenter, exempelvis banken och leverantörer, i syfte att få mer information. Dessutom uppger alla att de ibland blir tipsade av utomstående som uppger att allt inte står rätt till i konkursföretaget.

Enligt Appelgren och Sjögren (2001, s. 295-297) är det vanligt att konkursförvaltaren anlitar revisorer, antingen för att utreda enstaka frågor eller för att granska alla uppgifter som ligger till grund för förvaltarberättelsen. Revisorn kan bland annat anlitas för att avgöra om bokföringsskyldigheten följts. Ofta ger denna utredning förvaltaren skäl att misstänka brott. Av vår rapport framgår dock att detta i praktiken tycks vara ovanligt, då extern experthjälp ytterst sällan anlitas. Majoriteten medger dock att detta kan ske vid hög arbetsbelastning. *Olson och Johansson* samt *Wiik* uppger även att experthjälp kan anlitas vid mycket komplicerade konkurser.

Skälet till att experter sällan anlitas tycks vara att kompetens redan anses finnas inom organisationen. De flesta av respondenterna säger exempelvis att de har en ekonomiansvarig som gör alla siffergranskningar. *Olson och Johansson* tar i svåra fall dessutom hjälp från Ackordscentralens övriga kontor i landet. *K-Å Ohlsson* sticker ut lite i sammanhanget, då han

säger att byrån i princip aldrig anlitar externa experter. Som anledning till det uppger han att de på byrån redan besitter den kunskap som krävs för att genomföra en granskning.

Enligt Appelgren och Sjögren (2001, s. 295-297) kan en anmälan som inkluderar ett revisorsutlåtande vara tillräckligt som bevis i ett brottsmål. Trots att experthjälp i teorin lovordas kan vi utifrån våra intervjuer konstatera att det är ytterst ovanligt att sådan hjälp faktiskt anlitas.

Kronqvist, Runesson och Sörgård (1997, s. 20) uppger att en konkursförvaltare har som främsta uppgift att verka för borgenärernas intressen. Detta innebär att konkursboet skall avvecklas på ett snabbt och förmånligt sätt. Enligt BRÅ (1996, s. 42) anser flertalet konkursförvaltare att de riskerar att ta avsteg från borgenärsintresset om de genomför en omfattande brottsgranskning. Skälet är att en stor granskning medför höga kostnader som minskar borgenärernas utdelning. Respondenterna har överlag olika åsikter om huruvida borgenärsintresset faktiskt inverkar på brottsgranskningen eller inte. *Hermansson* blir påverkad av borgenärsintresset och säger att han inte lägger ned flera dagar på att leta efter brott ”*just för att det kostar pengar*”. *Wiik* anser att konkursförvaltaren till största delen är att betrakta som företrädare för borgenärernas intressen och brottsutredningar sker med beaktande av detta. *Olson och Johansson* är av en helt annan uppfattning och känner sig inte begränsade i sitt granskningsarbete. Det har till och med hänt att borgenärer krävt en djupare granskning. Inte heller låter sig *K-Å Ohlsson* påverkas då han vet hur mycket arbete som krävs och att granskningen dessutom görs för allas bästa.

Pyrell uttrycker sig däremot tvetydigt och svarar först att han påverkas av borgenärsintresset och anser att detta är bland det viktigaste i konkurshantering. Samtidigt samråder han ofta med TSM vid inledningen av en omfattande granskning. Vi tolkar detta som att *Pyrell* i själva verket inte påverkas av borgenärsintresset utan att det istället är TSM som kan vara den hämmande faktorn vid brottsutredningen. Faktum är att majoriteten av respondenterna anser att TSM begränsar dem under konkurshandläggningen. *K-Å Ohlsson* säger dessutom uttryckligen att myndigheten har anmärkt på att själva brottsgranskningen har dragit ut på tiden. *Pyrell* är dock den enda som aldrig fått klagomål i efterhand från TSM, vilket kan bero på att han i regel för en dialog med myndigheten.

Trots att det råder skilda åsikter om borgenärsintresset är respondenterna eniga om att själva utredningen är upp till åklagaren på EBM. De är överens om att konkursförvaltaren endast skall granska om brottsmisstankar finns. Däremot tycks EBM, enligt respondenterna, uppskatta då förvaltarna lagt ned mycket tid på granskning eftersom det underlättar det kommande arbetet. Ekoåklagaren *Jäverfelt* håller med om detta och medger att en utförlig anmälan gör det mycket lättare att gå vidare med ärendet. Detta står i motsats till vad som sägs av Appelgren och Sjögren (2001, s. 295) om att förvaltarens utredning endast skall ge underlag för om det finns misstanke om brott och att det därefter är det upp till åklagaren att utreda saken vidare.

5.3 Brottanmälan innehåll

Som nämndes ovan skall konkursförvaltaren endast ge underlag för om brottsmisstanke finns och därefter lämna över ärendet till åklagaren. Vad gäller detta är respondenterna övervägande överens och anser att det endast krävs en mycket låg misstankegrad för att anmäla. *Wiik* säger exempelvis att det bara behövs en indikation på att brott har begåtts,

såsom att bokföringen är bristfällig. Åklagaren *Jäverfelt* anser dock att en anmälan åtminstone måste ha ett sådant innehåll att han, utifrån denna, kan bedöma om skälig misstanke finns. Ibland uppger förvaltarna endast att brott enligt Brottsbalkens 11 kap. kan misstänkas, vilket han inte anser vara tillräckligt. Samtidigt förstår han orsaken till detta då det av konkursförvaltaren krävs en förhållandevis låg misstanke för att anmäla. Åklagaren behöver däremot en betydligt högre misstankegrad för att kunna väcka åtal.

En anmälan skall enligt BRÅ (1996, s. 54) innehålla namn på den misstänkte och en grundlig beskrivning av det brott som misstänks. Eventuell skriftlig dokumentation kan bifogas för att styrka förvaltarens misstanke. Även *Jäverfelt* uppger att det finns vissa riktlinjer för hur en anmälan skall utformas. Med detta menar han att det åtminstone skall gå att identifiera vilket brott som misstänks och tidpunkten för detta.

Både *Wiik* och *K-Å Ohlsson* uppger att de använder sig av en standardiserad anmälan med färdiga alternativ att fylla i. *Wiik* säger exempelvis att han anger namnet på konkursgäldenären, vilket brott som misstänks samt vad som bifogas. Övriga respondenter skriver sina anmälningar mer fritt. Enligt *Pyrell* bidrar detta till att det, på Hamilton Advokatbyrå, blir en variation i förvaltarnas anmälningar. Han berättar att vissa endast hänvisar till förvaltarberättelsen medan andra i princip formulerar brottet åt åklagaren. Även *Hermansson* säger att förvaltarnas anmälningar skiljer sig åt trots att de på Rosengrens Advokatbyrå försöker hålla dessa lika.

Enligt BRÅ (1996, s. 42-43) är förvaltarnas brottsanmälningar av varierande kvalitet. De menar att anmälningarna i bland är alldeles för kortfattade, vilket antas bero på att vissa förvaltare lägger ned mindre tid på att granska. BRÅ förklarar detta med att förvaltarna har olika ambitionsnivåer som i sin tur inverkar på mängden nedlagt arbete. Även i praktiken tycks det finnas en variation i anmälningarna, då vissa av respondenterna använder standardiserade anmälningar medan andra skriver fritt. De fria anmälningarna gör i sin tur att det uppstår en viss skillnad mellan förvaltarna även på en och samma byrå. Trots detta är ekoåklagaren *Jäverfelt* generellt nöjd med de anmälningarna som inkommer till EBM från Borås- och Alingsåsområdet. Han anser inte heller att det finns någon större variation i anmälningar från detta område, men uppger att det i övriga Sverige kan finnas en åtskillnad. Ibland får han emellertid in anmälningar som är diffusa och där förvaltaren exempelvis endast hänvisat till Brottsbalken. Han tror att detta kan förklaras med att TSM ofta anmärker på förvaltarnas arvoden, vilket begränsar dem ibland annat granskningsarbete.

5.4 Resultatet av brottsanmälan

Enligt BRÅ (1996, s. 10, 51-54) är det fördelaktigt om en anmälan är av en hög kvalitet eftersom åklagaren lättare kan bedriva en snabb utredning som ger ett bra utfall. De menar att ett bra underlag bidrar till att förundersökningen ger ett lyckat resultat, dels för att felaktigheter i anmälan vanligen kvarstår. I många fall utgör dessutom anmälan ett komplett underlag för åklagaren, såväl i mindre som i mer omfattande brottsutredningar. *Pyrell* är den enda av respondenterna som uttryckligen säger att han behövt komplettera sin anmälan för att den varit för kortfattad. Majoriteten av respondenterna säger sig istället aldrig ha behövt komplettera sina anmälningar, men medger att de blivit kontaktade av EBM för ytterligare upplysningar. Till exempel har myndigheten hämtat konkursföretagets bokföring och kallat förvaltaren som vittne. Åklagaren *Jäverfelt* bekräftar detta och berättar att bokföringen hämtas för att säkra förvaltarnas påståenden eftersom dessa inte alltid stämmer. Detta stämmer väl

överens med vad som står i SOU 1999:53 (1999, s. 49), där det konstateras att en utredning normalt kräver ett nära samarbete mellan utredningsansvariga och den som anmält brottsmisstanken.

BRÅ (1996, s. 42-43) hävdar att konkursförvaltarnas brottsmisstankar många gånger stannar vid anmälan, vilket antas bero på att flertalet av anmälningarna inte är tillräckligt detaljerade och därför inte kan leda till åtal. Även EBM (2008) bekräftar denna tendens och uppger att en fjärdedel av inkomna anmälningar slutar med åtal. Majoriteten av våra respondenter har ingen större vetskap om vad som sker efter anmälan, då de inte genomför någon aktiv uppföljning. Överlag tycker respondenterna dock att de alldeles för ofta får tillbaka beskedet att brott inte kan styrkas och att anmälningarna därmed skrivs av för lätt. Merparten av de intervjuade anser att detta beror på tidsbrist hos åklagarna och att de anmälda brotten har en låg prioritet. *Olson och Johansson* verkar, till skillnad från övriga respondenter, ha en bra överblick av vad som sker efter en anmälan. *Olson* uppskattar exempelvis att det i endast 10-15 procent av anmälningarna leder till åtgärd från åklagaren. *Hermansson* tror istället att omkring hälften av anmälningarna leder till åtal. Båda respondenterna är emellertid överens om att det vid åtal i princip alltid slutar med fällande dom

Jäverfelt vet inte hur många av förvaltarnas anmälningar som skrivs av respektive leder till åtal. Han säger dock att det skulle bli fler åtal om förvaltarna gjort utförligare anmälningar. Till exempel har han sett medarbetare som fått in så dåliga anmälningar att ingen utredning inletts. Han berättar dessutom om en anmälan som var så utförlig att det praktiskt taget var klart för åtal, vilket sågs som positivt. Dessutom tror *Jäverfelt* att det oftare skulle bli åtal om förvaltarna börjar granska i ett tidigare skede, eftersom bevisningen då kan bli bättre. *Olson* bekräftar att många förvaltare väljer att anmäla först i samband med förvaltarberättelsen istället för direkt när brottet misstänks.

Av ovanstående resonemang framgår att en anmälan från en konkursförvaltare oftast skrivs av och att den därmed sällan leder fram till någon typ av åtgärd av åklagaren. Detta bekräftas av såväl våra respondenter som av statistik från EBM (2008). BRÅ (1996, s. 42-43) menar att detta beror på att många av anmälningarna inte är tillräckligt detaljerade, medan våra respondenter tror att detta hänger samman med tidsbrist och låg prioritering på EBM. Åklagaren *Jäverfelt* säger emellertid att han generellt sett är nöjd med anmälningarna som inkommer från förvaltare i Borås- och Alingsåsområdet. Samtidigt medger han att det i övriga landet finns anmälningar som är av sämre kvalitet. Han berättar bland annat om situationer där han sett medarbetare som inte gått vidare med en anmälan just för att den varit bristfällig. Liksom BRÅ tror han därför att anmälningarna oftare leder till åtal om förvaltarna upprätthåller en högre kvalitet.

6. Avslutande kapitel

I detta kapitel besvarar vi våra forskningsfrågor och redogör för våra slutsatser. Därefter ges en avslutande diskussion där vi ger förslag till framtida forskning och slutligen presenteras rapportens bidrag.

6.1 Slutsatser

I vår problemdiskussion framkommer att BRÅ anser att det råder en varierande kvalitet bland konkursförvaltarnas brottsanmälningar. Orsaken till detta antas vara att förvaltarna har olika ambitionsnivåer och att dessa därför lägger ned olika mycket tid på ekobrottsgranskning. Ett flertal konkursförvaltare försvarar sig dock med att hänvisa till att hänsyn till borgenärsintresset skall tas och att de därför inte kan lägga ned för mycket tid på att granska. Mot denna bakgrund frågade vi oss vilken skillnaden är i förvaltarnas brottsgranskning respektive anmälningar.

Utifrån vår analys kan vi konstatera att skillnaderna i granskningsarbetet inte är särskilt stora. Majoriteten av respondenterna uppger att de lägger ned omkring en dags arbete på att granska och att detta arbete främst består i att kontrollera bokföringen. Dessutom uppger alla att de får upplysningar från utomstående samt att de vid behov kontaktar intressenter för ytterligare upplysningar. Det som tycks skilja är att vissa lägger ned mer tid på granskning om misstanke dyker upp. Dessutom verkar några av respondenterna lägga ned mer tid på att granska bokföringen och till exempel mer aktivt söka efter förbjudna lån eller vårdslöshet mot borgenär. Trots detta blir slutsatsen av ovanstående resonemang att det inte råder några tydliga skillnader i granskningsarbetet, vilket kan bero på att konkursförvaltarna tycks bli begränsade i sitt arbete då TSM ofta har anmärkningar på deras arvoden. Denna slutsats får oss att ifrågasätta uttalandet från BRÅ om att konkursförvaltare, på grund av olika ambitionsnivåer, lägger ned olika mycket tid och arbete på ekobrottsgranskning vilket inte tycks vara fallet i praktiken.

Vad gäller anmälningarna råder däremot större skillnader, åtminstone enligt vad som framkommer av våra respondenter. Vissa använder standardiserade anmälningar, medan andra beskriver brottsmisstankarna på ett betydligt friare sätt. Detta ger utrymme för skillnader i vad som skrivs, vilket även bekräftas av två respondenter som menar att det fria skrivandet medför att det skiljer sig mellan förvaltarnas anmälningar även på en och samma byrå. Samtidigt uppger åklagare Jäverfelt att skillnaderna inte är särskilt stora i förvaltarnas anmälningar från Borås- och Alingsåsområdet, men att det finns en större variation i övriga landet. Trots detta medger han att det ibland kommer in anmälningar från Borås och Alingsås som är lite diffusa. Slutsatsen blir därför att det faktiskt förekommer en viss skillnad i de anmälningar som inkommer till EBM.

Enligt BRÅ påverkas det slutliga resultatet positivt om en anmälan upprätthåller en hög kvalitet, eftersom åklagaren då lättare kan bedriva en snabb utredning. BRÅ menar emellertid att många av konkursförvaltarnas anmälningar inte är tillräckligt detaljerade och att dessa därför sällan leder vidare till åtal. Detta resonemang fick oss att fråga oss om en skillnad i konkursförvaltarnas granskning respektive anmälningar påverkar det slutliga resultatet vad gäller åtal och i sådana fall hur.

Ovan har vi konstaterat att den främsta skillnaden ligger i konkursförvaltarnas anmälningar och att vissa är aningen mer diffusa än andra. Av våra respondenter har vi dessutom fått en bild av att majoriteten av anmälningarna skrivs av, varpå det kan konstateras att dessa sällan leder till åtal. Frågan som återstår är därmed om mängden avskrivna mål kan bero på att anmälningarna är av dålig kvalitet? Åklagare Jäverfelt säger förvisso att han är nöjd med anmälningarna från Borås- och Alingsåsområdet, men medger att det råder sämre kvalitet i andra delar av landet och att även vissa av anmälningarna från Borås och Alingsås är aningen diffusa. Han har bland annat sett medarbetare som valt att skriva av ett ärende just för att anmälan varit bristfällig. Överlag tror han därför att det skulle bli fler åtal om anmälningarna varit mer detaljerade. Övriga respondenter tror dock att det råder tidsbrist på EBM och att det därför är många av anmälningarna som skrivs av. Utifrån detta resonemang kan vi konstatera att en skillnad i förvaltarnas brottsanmälningar påverkar det slutliga resultatet, detta genom att det skulle bli fler åtal om samtliga anmälningar höll en hög standard. Då det tyvärr tycks råda tidsbrist på EBM tror vi dessutom att det är ännu viktigare att anmälningarna är kompletta och således inte kräver någon större utredning från åklagarnas sida. Vår slutsats blir därför att en variation i anmälningarna påverkar resultatet, detta genom att bristfälliga anmälningar leder till en begränsning i antalet väckta åtal.

6.2 Avslutande diskussion och förslag till framtida forskning

Genom vår rapport har vi sett att det förekommer en viss intressekonflikt mellan konkursförvaltare, EBM och TSM. Medan konkursförvaltare endast har i uppgift att anmäla vid en låg misstankegrad, måste EBM uppnå en betydligt högre bevisning än så och önskar därför en utförligare anmälan. Samtidigt blandar sig TSM i och anmärker på att vissa konkursförvaltare lägger ned för mycket tid och arbete vid en konkurs. Vi tror därför att fler åtal skulle bli resultatet om dessa aktörer kunde enas om hur mycket tid och arbete som skall läggas ned på granskning. Kanske skulle det vara en bra idé om TSM släppte lite på tyglarna och lät förvaltarna bedriva den utredning som krävs? Detta skulle i sin tur ge EBM tillräckligt med bevisning får att få till fler åtal och därmed ett bättre resultat. Samtidigt tycker vi att EBM borde få större resurser, eftersom dagens situation tycks leda till att flera ärenden bortprioriteras och läggs ned helt i onödan.

Utifrån ovanstående resonemang vill vi ge förslag till framtida forskning. Bland annat skulle det vara intressant att undersöka om brottsgranskningen på något sätt kan effektiviseras och hur detta i sådana fall kan ske. Är det möjligt att, på ett bättre sätt än idag, samordna resurserna mellan EBM och konkursförvaltarna?

6.3 Rapportens bidrag

I denna rapport har vi konstaterat att det finns en skillnad i de anmälningar som inkommer till EBM samt att sämre kvalitet i vissa anmälningar leder till färre åtal. Rapportens bidrag blir därför att ge konkursförvaltare, EBM och TSM en tankeställare vad gäller utformningen av brottsanmälningarna, eftersom det tycks råda en intressekonflikt mellan dessa. Vi anser att dessa parter behöver enas om hur utförliga anmälningarna skall vara, i syfte att få till fler åtal vilket borde vara det gemensamma målet.

7. Källförteckning

Ackordscentralen (2008). *Ackordscentralen*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ackordscentralen.se> (2008-04-24).

Andersen, Ib (1998). *Den uppenbara verkligheten – val av vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Appelgren, L & Sjögren, H (2001). *Ekonomisk brottslighet och nationalstatens kontrollmakt*. Stockholm: Gudlunds förlag.

Artsberg, Kristina (2005) *Redovisningsteori, -policy och -praxis*. Malmö: Liber Ekonomi.

Balans nr 1 (2006). *Företagen rapporterar allt fler ekonomiska brott*. (Elektronisk) Tillgänglig: FAR komplett (2008-04-11).

Brottsbalken (senast uppdaterad 2008). *11 kap.* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.lagen.nu> (2008-04-03).

Brottsförebyggande rådet (1996). *PM 1996:5 - Ekonomisk brottslighet, den rättsliga processen*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (senast uppdaterad 2008). *Ekonomisk brottslighet*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=18&module_instance=2> (2008-04-18).

Dolmén, Lars (red.) (2004). *Brottsutvecklingen i Sverige 2001 – 2003*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ekobrottsmyndigheten (2007). *Rapport om den ekonomiska brottsligheten 2007:1*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.ekobrottsmyndigheten.se/templates/PageList___1317.aspx> (2008-04-04).

Ekobrottsmyndigheten (2008). *Om EBM*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ekobrottsmyndigheten.se/templates/Page___5.aspx> (2008-04-04).

Ekobrottsmyndigheten (2004). *Rapport om den ekonomiska brottsligheten 2004:1*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ekobrottsmyndigheten.se/templates/PageList___1317.aspx> (2008-04-21).

FAR (2004). *Ekonomiska brott i aktiebolagslag – revisorns handlingsplikt enligt ABL*. Stockholm: FAR Förlag

Förmånsrättslag (senast uppdaterad 2006). *2, 4 10, 11 §.* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.lagen.nu> (2008-04-13).

Gullack Advokatbyrå (2008). *Gullack Advokatbyrå*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.gullack.se> (2008-05-09).

Hamilton Advokatbyrå (2008). *Hamilton Advokatbyrå*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.hamilton.se> (2008-04-24).

Holme, Idar Mange & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson-Lindfors, Maj-Britt (1993). *Att utveckla kunskap - Om metodologiska och andra vägval vid samhällsvetenskaplig kunskapsutbildning*. Lund: Studentlitteratur.

Jureka.net (2008) *Ordbok*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.jureka.se> (2008-05-03).

Konkurslagen (senast uppdaterad 2007). 7 kap. 16 §. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.lagen.nu> (2008-04-02).

Kronofogdemyndigheten (Senast uppdaterad 2008). *Konkurs*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.kronofogden.se/konkurs/vadarkonkurs.4.14db52b102ed4e5fe380002973.html> (2008-04-09).

Kronqvist, Christer & Runesson, Håkan & Sörgård, Ingela (1997). *Vad är ekobrott?* Stockholm: Brottsförebygganderådet.

Lundén, Björn & Svensson, Ulf (1995). *Obestånd – hur du undviker och hanterar obestånd, ackord och konkurs*. Näsviken: Björn Lundén Information AB

Magnusson, Dan & Sigbladh, Roland (2001). *Ekonomisk brottslighet – så skyddar du dig och din verksamhet*. Näsviken: Björn Lundén Information AB.

Nationalencyklopedin A (2008) *Sökord: ekobrott* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-14).

Nationalencyklopedin B (2008) *Sökord: villkorlig dom* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-14).

Nationalencyklopedin C (2008) *Sökord: konkurs* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-10).

Nationalencyklopedin D (2008) *Sökord: otillbörligt gynnande av borgenär* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-14).

Nationalencyklopedin E (2008) *Sökord: bokföringsbrott* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-14).

Nationalencyklopedin F (2008) *Sökord: återvinning* (Elektronisk) Tillgänglig: <www.ne.se> (2008-03-14).

Patel, Runa & Davidson, Bo (1994). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Regeringskansliet (1999). *Ekonomisk brottslighet och sekretess – betänkande av Ekosekretessutredningen SOU 1999:53*. Stockholm: Regeringskansliet.

Rosengrens Advokatbyrå (2008). *Rosengrens Advokatbyrå*. (Elektronisk) Tillgänglig: <www.rosenlaw.se> (2008-05-11).

Svensson, Per-Gunnar (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, Torsten (1995). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Tiger Förlag AB.

Thorvaldsson, Stefan (2008). *Underrättelse om brottsmisstanke enligt 7 kap § 16 KL 2008-04-23*. Borås: Brottsanmälan Ackordscentralen.

Welamson, Lars & Mellqvist, Mikael (2003). *Konkurs Tionde upplagan*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Bilaga 1

Frågor till konkursförvaltare/konkurshandläggare:

1. Vilka arbetsuppgifter har ni?
2. Vad har ni för bakgrund när det gäller utbildning och tidigare yrken?
3. Hur många konkurser handlägger ni ungefär på ert kontor? Hur många av dem är ni delaktig i?
4. Vilket/vilka moment lägger ni mest tid på under en konkurs? Hur mycket tid läggs på att granska om det finns ekobrottsmisstankar i konkursboet?
5. Hur genomförs en granskning av ekobrott? Vilken information samlas in? Tar ni kontakt med andra parter, till exempel banken eller revisorer? Får ni upplysningar av andra om att gäldenären kan ha fuffens för sig?
6. Anlitar ni externa experter vid granskning och i sådana fall varför?
7. Enligt lag skall konkursförvaltaren tillgodose borgenärernas intressen. Blir ni påverkade av detta krav när ni granskar, med tanke på att det kostar pengar och att borgenärerna därför får mindre pengar i utdelning? Känner ni till exempel att ni ibland vill lägga ned mer granskning men blir hindrade av borgenärsintresset?
8. Vid hur många konkurser tror ni att det finns misstankar om ekobrott? Vilka ekobrott är vanligast att ni upptäcker? Händer det att ni upptäcker andra borgenärsbrott än just bokföringsbrott?
9. När misstänks ekobrotten, under själva granskningen eller händer det att ni även misstänker brott redan i början av konkursen till exempel på grund av en magkänsla?
10. Hur mycket bevis anser ni krävs för att anmäla en brottsmisstanke? Vad innehåller er anmälan och till vilken åklagare görs den? Är den standardiserad? Händer det att ni får utveckla anmälan för att åklagaren tycker att den är otillräcklig och i sådana fall hur?
11. Vad händer efter anmälan? Är du på något sätt delaktig i det fortsatta arbetet, till exempel genom att samarbeta med åklagaren eller polisen? Har du fått vittna i tingsrätten?
12. Har du någon uppfattning om hur ofta anmälan leder till åtal och fällande dom? Vilka straff tror du är vanligast?

Bilaga 2

Frågor till en åklagare på EBM:

1. Ungefär hur ofta får ni in anmälningar om misstänkta brott från konkursförvaltare?
2. Vilka brott anmäler dessa vanligen? Hur vanligt är det att andra borgenärsbrott anmäls utöver bokföringsbrott?
3. Hur detaljerad anser att du att anmälan skall vara? Vad tycker du exempelvis om att en anmälan är standardiserad med kryssrutor att fylla i?
4. Hur skiljer sig anmälningar från olika förvaltare åt, när det gäller hur utförliga dessa är? Upplever du att vissa lagt ned mer tid på granskning än andra? Vad tror du att detta beror på?
5. Händer det att ni får be om komplettering för att en anmälan varit bristfällig? Hur?
6. Skrivs anmälningar ofta av och i så fall varför?
7. Hur ofta leder konkursförvaltarnas anmälningar till åtal och fällande dom?
8. Tror du att det blivit fler åtal om konkursförvaltarna gjort en utförligare anmälan? Varför?

Högskolan i Borås är en modern högskola mitt i city. Vi bedriver utbildningar inom ekonomi och informatik, biblioteks- och informationsvetenskap, mode och textil, beteendevetenskap och lärarutbildning, teknik samt värdvetenskap.

På **institutionen för data- och affärsvetenskap (IDA)** har vi tagit fasta på studenternas framtida behov. Därför har vi skapat utbildningar där anställningsbarhet är ett nyckelord. Ämnesintegration, helhet och sammanhang är andra viktiga begrepp. På institutionen råder en närhet, såväl mellan studenter och lärare som mellan företag och utbildning.

Våra **ekonomiutbildningar** ger studenterna möjlighet att lära sig mer om olika företag och förvaltningar och hur styrning och organisering av dessa verksamheter sker. De får även lära sig om samhällsutveckling och om organisationers anpassning till omvärlden. De får möjlighet att förbättra sin förmåga att analysera, utveckla och styra verksamheter, oavsett om de vill ägna sig åt revision, administration eller marknadsföring. Bland våra **IT-utbildningar** finns alltid något för dem som vill designa framtidens IT-baserade kommunikationslösningar, som vill analysera behov av och krav på organisationers information för att designa deras innehållsstrukturer, bedriva integrerad IT- och affärsutveckling, utveckla sin förmåga att analysera och designa verksamheter eller inrikta sig mot programmering och utveckling för god IT-användning i företag och organisationer.

Forskningsverksamheten vid institutionen är såväl professions- som design- och utvecklingsinriktad. Den övergripande forskningsprofilen för institutionen är handels- och tjänsteutveckling i vilken kunskaper och kompetenser inom såväl informatik som företagsekonomi utgör viktiga grundstenar. Forskningen är välrenommerad och fokuserar på inriktningarna affärsdesign och Co-design. Forskningen är också professionsorienterad, vilket bland annat tar sig uttryck i att forskningen i många fall bedrivs på aktionsforskningsbaserade grunder med företag och offentliga organisationer på lokal, nationell och internationell arena. Forskningens design och professionsinriktning manifesteras också i InnovationLab, som är institutionens och Högskolans enhet för forskningsstödande systemutveckling.

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

BESÖKSADRESS: JÄRNVÄGSGATAN 5 · POSTADRESS: ALLÉGATAN 1, 501 90 BORÅS
TFN: 033-435 40 00 · E-POST: INST.IDA@HB.SE · WEBB: WWW.HB.SE/IDA